

”HAN VAR JU BÅDE PAPPA MEN OCKSÅ DET HÄR MONSTRET”

OM ERFARENHETER AV ATT HA LEVT MED
PAPPAS VÅLD I HEMMET UNDER
BARNDOMEN

SOFIA MAGNELL

”HAN VAR JU BÅDE PAPPA MEN OCKSÅ DET HÄR MONSTRET”

OM ERFARENHETER AV ATT HA LEVT MED PAPPAS VÅLD I HEMMET UNDER BARNDOMEN

SOFIA MAGNELL

Magnell, S. ”Han var ju både pappa men också det här monstret”. Om erfarenheter av att ha levt med pappas våld i hemmet under barndomen. *Examensarbete i Socialt arbete 30 högskolepoäng*. Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, Institutionen för Socialt arbete 2019

Syftet med studien är att belysa och analysera barns vardagsliv vid pappas våld i hemmet. Detta kommer ske utifrån vuxnas personliga berättelser och erfarenheter av att ha levt med pappas våld i hemmet under barndomen. Genom intervjuerna ämnar jag lyfta deras personliga berättelser samt utifrån deras erfarenheter och insikt över tid åskådliggöra deras resonemang kring barns boendesituation och umgänge vid våld i hemmet samt vuxenvärldens agerande.

Pappas våld i hemmet kan innebära både fysisk och psykisk misshandel av barnet, sexuella övergrepp eller vanvård alternativt en kombination av flera våldsformer samtidigt. Att som barn leva med pappas våld i hemmet innebär stora risker för psykiska och fysiska skador både direkt och på sikt. Enligt både svensk lagstiftning och styrdokument som FNs konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har barn rätt till trygghet och omsorg samt att skyddas mot all form av våld. Resultaten i min studie visar att barnen sällan uppmärksammas och att pappans våld kan pågå under en persons hela barndom utan att en enda vuxen agerar för att skydda barnet. Trots synliga symptom både fysiskt och psykiskt hos barnen, brast både professionella och informella vuxna i sitt ansvar och sin skyldighet att tillgodose barnets behov av omsorg samt skydda dem från våld. Barnen i deras dubbla beroendeställning till vuxenvärlden lämnades således i en mycket utsatt situation. Deras vardag och boendesituation med pappan präglades av rädsla, ångest och smärta. För att klara av situationen använde sig barnen av strategier för att skydda både sig själva eller övriga familjemedlemmar. Barnen tog tidigt ett vuxenansvar och anpassade ofta hela sin person utefter pappans beteende. Hela deras varande som barn påverkades. Respondenterna vittnar också om långsiktiga konsekvenser i form av både psykisk- och fysisk ohälsa.

Nyckelord: barn, barns rättigheter, barns vardagsliv, boende och umgänge, pappas våld, våld i hemmet

"HE WAS MY DAD BUT AT THE SAME TIME THIS MONSTER"

CHILDHOOD EXPERIENCES OF DAD'S DOMESTIC VIOLENCE

SOFIA MAGNELL

Magnell, S. "He was my dad but at the same time this monster". Childhood experiences of dad's domestic violence. *Degree project in Social Work 30 credits*. Malmö University: Faculty of health and society, Department of institution for Social Work 2019

The purpose of this study is to enlight and to analyze the everyday life of children growing up with a violent father. It will be executed through personal stories from adults who experienced domestic violence of fathers during childhood. Examined by interviews I intend to enlighten their personal stories and through their experiences and understandings over time, communicate their insight about the living situation of abused children along with having to interact with the father and the actions of the adult world.

A father's violence can include physical, mental or sexual abuse, physical neglect, or a combination of multiple variations of the previous mentioned forms. Growing up violated by a father includes great risks of mental or physical harm, immediate and long term. According to Swedish laws and regulations, like the UN convention on the Rights of the Child (CRC), every child is entitled to security and to care and shall be protected from all forms of violence. The results of this study shows, in spite of this, that these children rarely became acknowledged and therefore the violence of the father could precede throughout one person's childhood without one single adult successfully acting to protect the child. Despite visible symptoms, physically and mentally, the professional and informal adults close to the child failed their responsibility and duty to cater the child's need of care and protection from harm. Because of their double dependency position to the adult world the children were left in a very vulnerable situation. They managed by using strategies to protect both themselves and other family members. Early in their life the children took a grownup level of responsibility and often adjusted themselves according to the father's behavior. Their whole being as a child was affected. The respondents testify long term consequences of their mental and physical health.

Key words: children, children's everyday life, domestic violence, fathers violence, living and interacting, Rights of the Child

FÖRORD

Först och främst vill jag rikta det största och varmaste av tack till er respondenter som så öppet och modigt delat med er av era mest personliga upplevelser och erfarenheter. Era berättelser är otroligt viktiga. Tusen, tusen tack!

Därefter vill jag såklart tacka mina handledare, Angelica Wågby och Lars Plantin. Stort tack för ert stöd, er vägledning och ert engagemang under hela processen. Denna uppsats hade aldrig blivit verklighet utan er!

Som vid alla livets expeditioner, hade inte heller denna resa vart möjlig utan min familj och mina vänner. Ord kan inte beskriva hur mycket ni betyder för mig. Tack för att ni alltid finns vid min sida!

Jag kan omöjligen skriva en masteruppsats utan att tacka dig specifikt, mamma. Tack för allt du gav mig i min barndom som jag tagit med mig in i vuxenlivet. Tack för din trygghet. Tack för att du alltid är med mig.

Sofia Magnell
Malmö 191003

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	7
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
1.3 <i>Centrala begrepp</i>	8
1.3 AVGRÄNSNINGAR.....	9
2. BAKGRUND OCH FORSKNINGSÖVERSIKT	10
2.1 LITTERATURSÖKNING.....	10
2.2 PAPPAS VÅLD I HEMMET	10
2.2.1 <i>Våldets omfattning</i>	11
2.3 BARNES RÄTT ATT SKYDDAS MOT VÅLD.....	12
2.3.1 <i>Att uppmärksamma våldsutsatta barn</i>	12
2.3.2 <i>Barns strategier vid våld</i>	14
2.4 KONTAKT MELLAN BARN OCH EN PAPPA SOM BRUKAT VÅLD	14
2.4.1 <i>Barns vårdnad, boende och umgänge (VBU)</i>	15
2.4.2 <i>Barns behov och pappas föräldraförmåga</i>	16
2.4.3 <i>Anknytningsrelationer samt risk- och skyddsfaktorer vid våld</i>	18
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	19
3.1 BARNDOMSSOCIOLOGI.....	19
3.1.1 <i>Omsorgsperspektivet</i>	20
3.1.2 <i>Makt och motstånd</i>	21
3.2 TEORIDISKUSSION	23
4. METOD	25
4.1 METODOLOGISK ANSATS.....	25
4.1.1 <i>Hermeneutisk ansats</i>	25
4.2 DATAINSAMLINGSMETODER	26
4.2.1 <i>Kvalitativa intervjuer</i>	26
4.2.2 <i>Urval</i>	27
4.2.3 <i>Genomförande</i>	28
4.3 METODDISKUSSION.....	32
4.3.1 <i>Intervjuaraffekter och forskarrollen</i>	33
4.3.2 <i>Reliabilitet och validitet</i>	34
4.3.3 <i>Etiska överväganden</i>	35
4.4 TEMATISK ANALYSMETOD	36
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	38
5.1 BARNDOMENS VÅLDSUPPLEVELSER	38
5.1.1 <i>Förnekelse och normalisering</i>	39
5.1.2 <i>Barnens behov och pappans bristande föräldraförmåga</i>	41
5.2 BARNENS VARDAG OCH BOENDESITUATION.....	43
5.2.1 <i>Anpassning och motstånd</i>	45
5.2.2 <i>Vuxna i barnets informella- och professionella nätverk</i>	48
5.3 UPPBROTTET MED PAPPAN OCH LÅNGSIKTIGA KONSEKVENSER	51
5.4 BARNES RÄTTIGHETER - VUXNAS ANSVAR OCH SKYLDIGHETER	52
6. DISKUSSION.....	55
6.1 VUXNAS BROTT – BARNENS FÄNGELSESTRAFF.....	55
6.2 BARNES RÄTT ATT VARA BARN- KOMMER INTE TILLBAKA.....	56
7. SLUTSATSER	59
8. REFERENSER.....	61
9. BILAGOR.....	66
9.1 BILAGA 1- ANNONS.....	67

9.2 BILAGA 2- SAMTYCKESBLANKETT	68
9.3 BILAGA 3- INTERVJUGUIDE	69

1. INLEDNING

Varje dag utsätts barn för våld i sina egna hem. Våldet kan bestå av fysisk och psykisk misshandel, sexuella övergrepp eller vanvård, alternativt en kombination av flera våldsformer samtidigt (SOU 2001:76; Jansson, Jernbro, Långberg, 2011; Broberg et al., 2015). Att som barn misshandlas och leva ett liv under hot om våld medför akuta risker för fysiska skador och allvarliga känslomässiga samt psykiska men både på kort och på lång sikt (Jernbro & Jensen, 2016; Grip & Axberg, 2015). I de flesta fall av våld mot barn är förövaren barnets pappa (Broberg et al., 2015; Brå, 2011). Pappas våld i hemmet kan sägas vara dubbelt traumatiserande för barnet då både personen som utför våldet och platsen där det begås är mycket viktiga för barnets trygghet och välmående. Barnets mamma är inte sällan också utsatt av våldet vilket lämnar barnet än mer skyddslöst och känslomässigt övergivet (Grip & Axberg, 2015; Broberg et al., 2015).

Flertalet studier visar att boende och umgänge mellan barn och en pappa som utsatt dem för våld kan vara mycket riskfyllt (Hunter, Graham-Bermann, 2013; Forssell & Cater, 2015). Karaktärsdrag hos en pappa som brukat våld är ofta auktoritär, försummande och med behov av kontroll, vilket gentemot barnet kan ta sig uttryck som verbala övergrepp, isolering från andra vuxna i barnets närhet och kritiserande av barnet (ibid.; Cater & Forssell, 2014; Hunter & Graham-Bermann, 2013; Hester, 2007). I de fall där pappan även utsätter mamman för våld vilket eventuellt slutar med separation, finns dessutom studier som visar på att våldet ökar om barnet fortsätter bo med pappan eller ha umgänge med honom (Wyndham, 1998; Broberg et al., 2015).

Enligt både svensk lagstiftning och styrdokument som FNs konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har barn rätt till god omsorg och att skyddas mot all form av våld (FB 6 kap. 1 §; unicef, u.å.). När ett barns omsorgsgivare brister att tillgodose barnet dess primära behov har således vuxna utanför barnets familj, samhället, socialt arbete och rättsväsendet, ansvar att uppmärksamma dessa barn och skydda dem från våldet.

Våld i hemmet är tabubelagt och något som sällan talas om varken inom eller utom familjen. Våldet tystas dessutom ner ytterligare genom normalisering och förnekelse vilket gör att barnens situation hålls dold för omgivningen. Att uppmärksamma barn som upplever pappas våld i hemmet och således skydda barnet är därmed en komplex utmaning.

Flertalet forskare skriver att forskning om boende och umgänge mellan barn och en pappa som utsatt dem för våld i hemmet är begränsad men av högsta vikt för att förstå barnens situation (Hunter & Graham-Bermann, 2013; Forssell & Cater, 2014; Forssell, 2016). De studier som har genomförts på ämnet har vanligen utgått från mammans ord om barnen eller genom intervjuer med barnen själva.

Mitt sätt att angripa ämnet är att intervjua idag vuxna personer med egna upplevelser av pappas våld i hemmet under barndomen. Jag menar att deras röst är av högsta vikt i sammanhanget för ökat helhetsperspektiv av pappas våld i hemmet och hur situationen kan påverka den utsatta personen både direkt i barndomen och över tid. Genom intervjuerna ämnar jag lyfta deras erfarenheter och perspektiv på barns boendesituation med en pappa som utsätter en för våld samt hur övriga vuxenvärlden agerade utifrån situationen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att belysa och analysera barns vardagsliv vid pappas våld i hemmet. Detta kommer ske utifrån vuxnas personliga berättelser och erfarenheter av att ha levt med pappas våld i hemmet under barndomen.

- 1) Vilka upplevelser har personer med erfarenhet av pappas våld i hemmet under barndomen av sin boendesituation med pappan, samt hur beskriver de att vuxna i deras omgivning reagerade på deras situation?
- 2) Utifrån personernas erfarenheter och insikt över tid, hur resonerar de kring barns boende och umgänge med en pappa som utsatt dem för våld?

1.3 Centrala begrepp

Nedan ges en beskrivning av hur jag valt att definiera och använda vissa relevanta begrepp.

Barn

Med utgångspunkt i studiens målgrupp klargörs definitionen av barn på två sätt; ålder och relationell. I enlighet med barnkonventionen räknas varje människa under 18 år som barn. Människor är också barn i relation till sina föräldrar även efter att de fyllt 18 år. Respondenterna i denna studie kan således benämnas barn även i vuxen ålder, men då i relation till sina föräldrar.

Direkt och indirekt våld mot barn

Våld är ett komplext begrepp som kan innebära en mängd olika upplevelser. Våld mot barn kan ske på olika sätt och benämns också olika inom forskningsområdet; våld mot barn, barnmisshandel, barn som far illa, barn som upplevt våld.

För definition av direkt våld hänvisar jag till Kommittén mot barnmisshandel: ”Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov” (SOU 2001:72, s. 24). Indirekt våld definieras som att barnet upplevt våld vilket betyder att barnet sett och/eller hört våld i hemmet, exempelvis pappas våld mot mamma.

I denna studie diskuteras direkt och indirekt våld mot barn parallellt, med begrepp som barnmisshandel, våld mot barn och barn som upplevt våld. Anledningen till detta är den stora överlappning som våld mot barn innebär, där den ena

våldsformen inte behöver utesluta en annan. De gånger jag skriver barn som upplevt våld är om den forskning jag utgår ifrån specifikt handlar om pappas våld mot mamma.

1.3 Avgränsningar

Denna studie ämnar lyfta erfarenheter hos personer som levde med pappas våld i hemmet under barndomen. Studien är fokuserad på vuxna människor (över 20 år) som har erfarenheter av att som barn varit utsatta för pappas våld i hemmet. Att lyfta denna målgrupps röster är viktigt både för att erkänna deras upplevelser samt för kunskapsinhämtning i form av erfarenheter och insikter över tid, för utveckling av det sociala arbetet. Barn som eventuellt i nutid befinner sig i situationen som studeras har inte hunnit få samma distans till sina upplevelser, varför barn i denna studie inte intervjuas. Trots att barn definieras som under 18 år, är alla som intervjuas i denna studie över 20 år. Denna avgränsning grundar sig också i personens distans till erfarenheterna. Den kunskapslucka jag funnit vid efterforskning i ämnet, gällande brist på kunskapsinhämtning från vuxna med dessa erfarenheter från barndomen, är ytterligare ett skäl till min avgränsning. Studiens avgränsning till pappas våld innebär inte att våld från annat håll, exempelvis från mamman eller övriga vuxenvärlden, helt kommer uteslutas. Däremot ligger fokus på pappas våld vilket innebär att annat våld nämns i begränsad utsträckning. Jag återkommer till vissa avgränsningar i metodkapitlet.

2. BAKGRUND OCH FORSKNINGSÖVERSIKT

Följande kapitel syftar till att skapa en grundläggande förståelse för områden relevanta för studien. Kapitlet börjar med en överblick av våldets omfattning, främst i Europa. Därefter ges en sammanfattning av relevanta lagar och styrdokument, både ur ett historiskt perspektiv och dess utveckling till nutid. I relation till bakgrunden presenteras i detta kapitel också tidigare forskning vilket är av vikt för att förstå barnens situation vid våld i hemmet ur olika perspektiv.

2.1 Litteratursökning

För att hitta relevant forskning visavi mitt ämne genomfördes litteraturgenomgång på området. Tidigt i processen tog jag hjälp av Malmö universitetsbiblioteks personal för att effektivisera sökningarna. Den databas jag använt mig av främst är Libsearch där jag funnit relevant litteratur både i form av böcker, tidskrifter och vetenskapliga artiklar. Sökord som jag använt mig av har varit bland annat kombinationer av: barndom, barn, barns rättigheter, skydd, behov, umgänge, boende, pappa, våld, domestic violence, adults, adulthood, victims, victimisation, coping, protect(ing) children, "adult survivors" of child abuse", IPV, "company violent father" "contact violent father" och "child witnesses". När jag hittat relevant litteratur har denna ofta vart en väg vidare till källor inom samma ämnesområde.

2.2 Pappas våld i hemmet

Barnmisshandel tillika mäns våld mot kvinnor är båda omfattande globala samhälls- och folkhälsoproblem (Gavell Frenzel, 2014; Annerbäck et al., 2010, Russell, Dobash & Dobash, 2004 m.fl.). I våldsamma relationer där det finns gemensamma barn, berättar kvinnor att barnen ofta är anledningen både till att de stannar i relationen men också att de till slut bryter sig loss. Mammorna berättar om tron att det skulle vara bättre för barnen att växa upp i en "hel familj", men att det samtidigt är på grund av att de ser hur våldet påverkar barnen negativt som gör att de till slut lämnar pappan (Wyndham, 1998; Broberg et al., 2015). Som nämnts betyder separation mellan föräldrarna dock inte automatiskt att barnet slutar bo med eller ha umgänge med den våldsamma pappan, utan istället för att tas ifrån våldet utsätts barnet inte sällan för ökat våld och kan även användas som en spelpjäs för pappan att komma åt mamman (Wyndham, 1998; Broberg et al., 2015).

Mäns våld mot kvinnliga partners har uppmärksammats som ett omfattande globalt samhällsproblem i snart 40 år (Brå, 2011; Overlien & Hydén, 2007). Världshälsoorganisationen (WHO) har vid upprepade tillfällen lyft fram våldet som ett omfattande och växande folkhälsoproblem i världen, och år 2013 konstaterade WHO att våld mot kvinnor i nära relationer är ett av de allvarligaste

hoten mot kvinnors hälsa (ibid.). Forskning om våld i hemmet har framförallt fokuserat på männen som utsätter kvinnor för våld, och kvinnorna som utsätts för våldet (Överlien, 2007). Barnens situation har under denna tid berörts i begränsad utsträckning, men intresset för barn som upplever våld i hemmet har de senaste 20 åren ökat markant (ibid.; Överlien, 2010).

2.2.1 Våldets omfattning

Beräkningen av omfattningen av våld mot barn i hemmet beror på hur och vem som definierar våldet. Bristen på aktuella prevalensstudier är en annan anledning till svårigheter att uttrycka sig om detta (Åkerlund, 2017). De studier som genomförts tyder på att våld mot barn är vanligt förekommande både internationellt och i Sverige (Jernbro & Jansson, 2016). Europeiska undersökningar visar att mellan 5-35 procent utsätts för svår misshandel i hemmet, ungefär vart tredje barn utsätts för svåra kränkningar, mellan 3-15 procent utsätts för grav vanvård, och mellan 8-25 procent har upplevt våld mellan sina föräldrar. De högre siffrorna är framför allt från Östeuropa och de lägre siffrorna från Nordiska länder (ibid.).

I studier där svenska barn tillfrågats om de utsatts för direkt fysisk misshandel av en förälder anger 15-30 procent att det har förekommit, och 3-7 procent att det skett vid upprepade tillfällen eller ofta (Annerbäck et al., 2010; Broberg et al., 2015). Bland de fall av barnmisshandel som polisanmäls är pappan förövare två tredjedelar av gångerna. Gällande sexuella övergrepp kan detta vara än svårare att beräkna exakt på grund av företeelsens särskilda tabu. Även här är definitionen av betydande roll men enligt Landberg et al. (2015) beräknas ett av fem barn utnyttjas sexuellt på något sätt någon gång under sin uppväxt. Brå (2011) menar dessutom att det endast är ett av fem sexualbrott som anmäls, vilket också tyder på stort mörkertal. Enligt Brås (2011) sammanställning av polisanmälda sexuella övergrepp framkom för åldersgruppen 0-11 år att förövaren i 70 procent av fallen var en släkting, oftast inom den närmsta familjen, och i 96 procent av fallen var en man.

Barn som misshandlas fysiskt eller sexuellt, kan på grund av dess ofta psykiska skador sägas även misshandlas psykiskt (Broberg et al., 2015). Psykisk misshandel måste dock inte höra samman med fysiskt våld, utan kan även vara psykiskt förtryck eller då en förälder inte bryr sig om barnets behov, alltså försummar eller avvisar barnet, så kallad omsorgsvikt. Barn som utsätts för misshandel är oftast utsatta för polyviktimisering, alltså flera olika former av misshandel, övergrepp och vanvård samtidigt (ibid.).

Gällande indirekt våld uppskattar Kommittén mot barnmisshandel att cirka 10 procent av alla svenska barn upplevt våld mellan sina föräldrar vid något tillfälle och att cirka 5 procent gör det ofta (SOU 2001:72). Enligt en studie där barn

själva tillfrågats om våldsomfattningen mellan sina föräldrar svarade jämförande 10,8 procent av barnen att så skett (Annerbäck et al., 2010).

2.3 Barns rätt att skyddas mot våld

Barnaga, med andra ord tillrättavisning genom kroppslig bestraffning, uppfattades i Sverige som en effektiv uppfostringsmetod fram till andra hälften av 1900-talet (Jernbro & Jansson, 2016). I många länder lever föräldrars föreställning kvar om att tillrättavisning genom fysisk bestraffning är deras plikt som föräldrar, för att barnen ska kunna växa upp till goda medborgare. Forskning har under flera decennier dock tydligt visat att aga som uppfostringsmetod inte har några positiva effekter och att användning av aga dessutom har tendens att övergå i alltmer allvarligt fysiskt våld (ibid.). År 1979 införde Sverige som det första landet i världen, en lag som förbjöd barnaga i hemmet (SOU 2001:18). Följande tillägg infördes då i föräldrabalken (6 kap. 1 §): *”Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.”*

11 år senare, år 1990, ratificerade Sverige barnkonventionen. I barnkonventionen tydliggörs barns rätt att skyddas mot all form av våld i artikel 19: *”Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp”* (unicef, u.å.).

Barn har således rätt, både via lagstiftning och styrdokument, att skyddas mot våld. I Sverige är det socialtjänstens ansvar att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden, tillika ingripa om barn eller unga är i behov av skydd. I frågor som rör barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa har socialtjänsten vidare ett huvudansvar att verka för samverkan med samhällsorgan, organisationer och andra som kan tänkas beröras (5 kap. 1 och 1a §§ SoL).

2.3.1 Att uppmärksamma våldsutsatta barn

Våld i familjen är ofta en dold familjehemlighet. När mamman misshandlas och eventuellt ser sina barn utsättas, hindrar ofta känslor av förnekande och social skam att söka hjälp (Broberg et al., 2015b). Barnet kan bli övertalat av pappan att inte berätta för någon och på grund av rädsla, förvirring, lojalitet, skuld och skam är det sällan barnet delar sina upplevelser med någon. Risken att barnen aldrig uppmärksammas är därmed stor (ibid.; Leira, 2002).

De flesta barn ingår i olika relationella sammanhang där familjemedlemmar kan ingå men också övriga släktingar, grannar, vänner eller vuxna och barn på exempelvis skola eller fritidsaktiviteter (Åkerlund, 2017). Detta är personer som ingår i barnens informella sociala nätverk och kan i vissa fall träffa barnen mer eller mindre varje dag eller varje vecka. De blir därmed viktiga pusselbitar i

uppmärksammandet av barnens situation, även om barnen själva kan ha svårt att berätta. Barnens sociala nätverk är dock inte alltid positivt för barnen. Enligt Hydén et al. (2016) kan negativa och tvetydiga handlingar och reaktioner från människor i barnens omgivning, istället för att leda till stöd och hjälp, bidra till ökad utsatthet om de exempelvis misstror barnet eller sympatiserar med förövaren. Detta kan också kopplas till giltiggörandet av barnens traumaupplevelser vilket presenteras mer ingående i teorikapitlet. Kortfattat kan sägas att om barnet inte får sina upplevelser giltiggjorda, eller om de direkt förnekas, kan barnet börja tvivla på sin egen verklighet och huruvida deras våldsupplevelser verkligen hänt (Leira, 2002).

Om och i så fall hur barnen uppmärksammas kan se olika ut. Dels finns de barn vars situation aldrig uppmärksammas alls utan barnen kan leva mer eller mindre hela sin barndom i ett fördolt våld. Dels finns de barn som på något sätt uppmärksammas, exempelvis av någon i deras informella sociala kontaktnät, och således får hjälp att komma till professionellt stöd. Precis som påvisat ovan, att det informella kontaktnätet kan svika barnen genom exempelvis misstro, kan även professionella brista i sin roll att observera barnens våldsutsatthet och tillgodose barnet lämpliga åtgärder och behandling. Forskning visar nämligen på brister i att kartlägga barns våldsutsatthet även hos socialtjänsten eller andra stödjande verksamheter (Broberg, et al., 2015b).

För att visa på omfattningen av korrelationen mellan ohälsa hos barn och utsatthet för våld hänvisar Broberg et al. (2015b) till studier inom BUP i Göteborg som visar att ca 50 procent av de barn som kom till mottagningen hade utsatts för våld i hemmet. När våldet är känt sen innan krävs vidare detaljerad information om barnets och familjens situation för att kunna bedöma risken för att ett barn som lever med våld ska drabbas av mer och kanske grövre våld, eller tvingas leva med att inte få sina basala behov tillgodosedda. Ett sätt att öka förutsättningarna att upptäcka våldsupplevelser hos barn som kommer till BUP (eller mammor till vuxenpsykiatri eller mödrahälsovård) menar Broberg et al. (2015b) liksom Socialstyrelsen, är att fråga om våld rutinmässigt istället för på indikation. Det är av högsta vikt att barnen får sina upplevelser giltiggjorda genom att möjliggöra för barnet att uttrycka sina känslor kring det som har hänt, vilket är ett viktigt syfte med insatser riktade till våldsutsatta barn. Barn ofta både vill och behöver tala om våldet, men har många gånger svårt att hitta någon de känner som de kan vända sig till. Att barnet ges möjlighet att berätta om sina upplevelser har visat sig kunna minska och förebygga symtom i form av beteendeproblem eller posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Trots detta visar Brobergs et al. (2015b) studie att barn med behov av stöd alltför ofta inte kom till rätt vårdnivå, och därmed inte fick en intervention som motsvarade barnets behov.

Projektet visade vidare svårigheter med att införa nya rutiner inom både BUP och socialtjänst och från de behandlande BUP-verksamheterna skedde inte i något fall hänvisning till en sekundärpreventiv insats, trots vetskap hos personal att barnet

bevittnat våld mot förälder (Broberg et al., 2015b). Kontakten med BUP avslutades då efter den inledande bedömningsfasen (ibid.).

Att uppmärksamma och ge våldsutsatta barn rätt insats utefter deras behov är med andra ord en utmaning på flera plan. Vuxna i barnens omgivning behöver uppmärksamma att barnen far illa eller inte mår bra och agera utefter det. Om barnen väl kommer till professionellt stöd behövs också dels möjliggöras för barnen att uttrycka sina känslor och göra en korrekt kartläggning av barnens situation och dels utefter det erbjuda relevant insats.

2.3.2 Barns strategier vid våld

När barn upplever pappas våld i hemmet har de ofta mer eller mindre genomtänkta strategier som påverkar hur de agerar utifrån våldet både innan, under och efter en våldsepisod (Överlien, 2007, 2012). Innan våldet bryter ut kan barnen exempelvis agera för att förebygga eller dämpa våldet. Barnen lär sig att läsa av mer eller mindre tydliga signaler och tecken på att en våldsepisod snart kommer inträffa och agerar därefter, exempelvis genom att prata lugnande med sin pappa, krama honom, eller tvärtom, fly därifrån. Barnet kan också anpassa sig genom att undvika att ta med kompisar hem av rädsla att pappan ska bli våldsam eller att det ska vara bråk när barnet och kompiserna kommer hem. Detta i sig skulle kunna innebära både att familjehemligheten avslöjas vilket skulle kunna vara en särskild risk om pappan skuldbelägger barnet samt att barnet skulle kunna uppleva skam gentemot sin kompis (ibid.).

Barnets strategier under själva våldsepisoden, om våldet är riktat mot mamma eller syskon, kan vara att gå emellan, skydda sig själv eller de som blir utsatta, eller söka hjälp (Överlien, 2007, 2012). En del barn kan också visa på sitt motstånd genom att själva bli fysiska. De yngre barnen kan bli fysiska i bemärkelsen att dra bort pappas händer om han är våldsam mot andra familjemedlemmar, och äldre ungdomar kan visa sitt motstånd genom mer direkt riktat våld mot pappan. För barnen är sällan våldet över bara för att våldsepisoden är slut. I denna fas kan barnen inta en omhändertagande roll för att trösta eller ta hand om mamman eller syskon, alternativt leta efter strategier för att ge igen eller hämnas på sin pappa (ibid.).

2.4 Kontakt mellan barn och en pappa som brukat våld

Jag vill här återigen göra en skillnad på de barn som lever med pappans våld i tystnad, och på de barn som lyckas fångas upp av samhället och beroende på utfall har umgänge med pappan. Både att leva med pappan och att ha umgänge med honom, kan också ha olika innebörd. Vissa barn bor med båda föräldrarna (där antingen enbart barnet blir utsatt eller även mamma och eventuella syskon), och vissa barn har skilda föräldrar och träffar då eventuellt pappan själv (eller med syskon) under mer eller mindre kontinuerliga tidsintervaller, exempelvis varannan vecka eller varannan helg. Barn som fångats upp av samhället kan också ha så kallat umgängesstöd där en professionell person från exempelvis socialtjänsten är

närvarande när barnet träffar sin pappa. Följande stycke visar på utvecklingen av bestämmelser kring barns vårdnad, boende och umgänge i Sverige samt analys av vad förändringarna har inneburit i realiteten. Ett rättsfall från januari 2019 används för att exemplifiera detta. Därefter presenteras perspektiv på boende och umgänge utifrån forskning.

2.4.1 Barns vårdnad, boende och umgänge (VBU)

Som nämnts är det långt ifrån alla barn som utsätts för våld i hemmet som uppmärksammas av samhället och därmed ges en chans att få den hjälp och det skydd de har rätt till. För de fall som går till rätten, oavsett om det är en anmälan för brott mot barn eller som VBU-ärende vilket sker på initiativ från föräldrar, är det relevant att tydliggöra bestämmelserna om barnets vårdnad, boende och umgänge.

År 1998 infördes stark betoning på gemensam vårdnad i föräldrabalken, vilket har kritiserats för att i vissa fall ytterligare öka eventuell konflikt mellan föräldrarna och/eller möjliggöra fortsatt utsatthet för barn (Röbäck, 2011). I 2006 års reform av föräldrabalken uppmärksammas frågorna om hur barn kommer till tals och vikten av barns skydd (6 kap. 2 a §). Barnets bästa skall vara avgörande vid alla beslut med särskilt avseende vid risken för våld och att barnet far illa, samt barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad (ibid.). I Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS), ”utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld” (6 kap. 1 §) tydliggörs utredningsförfarandet av barnets behov av stöd och hjälp vilket också inkluderar eventuell åtgärd kring vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägandebiträde (2001:937).

Med utgångspunkt i familjerättslagstiftningens förstärkta vikt vid barns delaktighet och barns skydd, genomförde Röbäck (2011) en analys om huruvida argumentationen i domar om verkställighet av beslut om vårdnad, boende och umgänge förändrades. Enligt lagen ska rätten vägra verkställighet om det är uppenbart att det är oförenligt med barnets bästa, och kontakt med båda föräldrarna efter separation får således inte tillämpas på bekostnad av barns skydd (Röbäck, 2011). Gällande barns delaktighet togs åldersgränsen bort för när barns vilja kan utgöra ett hinder för verkställighet (tidigare 12 år), utifrån tanken att underlätta möjligheten även för yngre barn att komma till tals. Röbäcks resultat visade att antalet fall där barns vilja redovisats i domar endast ökat marginellt. Vid analysen var det fortfarande mindre än hälften av fallen där barns vilja alls diskuterades. Resultaten visade dock också på att fler av de barn vars vilja redovisats fick sin vilja beaktad i domarna efter reformen (Röbäck, 2011). Den ökade betoningen på risker i 2006 års reform av Föräldrabalken verkar också ha fått visst genomslag i rättens argumentation. I flera fall hänvisades till en risk som skulle utredas vidare i andra sammanhang vilket då samtidigt gav avslag på verkställigheten. Röbäck (2011) förklarar att omsorgsperspektivet på barn i dessa fall verkar ha fått vara mer avgörande än umgängesföräldrarnas rätt till umgänge

med sitt barn, samtidigt som hon nämner skillnader i domar på huruvida de ser till barnets situation här och nu i jämförelse med i ett längre perspektiv (läs mer om dessa perspektiv kopplat till barndomssociologi i teorikapitlet).

I jämförelse med Röbbäcks analys av verkställighetsdomar, och som exemplifierande av hur domstolen kan resonera kring barns rätt till skydd, barns rätt till båda sina föräldrar samt barns rätt att få sin röst hörd, kan nämnas ett VBU-mål från tidigare i år (Svea Hovrätt T 11396-17). Målet gäller vårdnaden av två barn mellan en mamma och en pappa. Pappan är sedan tidigare dömd för misshandel av båda barnen vilket han avtjänat tre månaders fängelsestraff för. De senaste fem åren har barnen bott enbart hos mamman och barnen har under denna tid inte träffat pappan. Barnen har själva uttryckt att de inte vill träffa sin pappa. Föräldrarna har under hela tiden haft gemensam vårdnad och i målet yrkar nu mamman på ensam vårdnad alternativt att barnen fortsatt ska bo hos henne. Pappan motsätter sig detta och yrkar att barnen ska bo hos honom alternativt ha rätt till umgänge varannan helg och på lov. Riskerna som tas upp i målet är att barnen utsätts för våld eller kränkningar från pappan samt att mamman exkluderar pappan från barnens liv. Enligt domen visar utredningen att barnen själva har uttryckt att de inte vill träffa sin pappa men i domen står att ”barnen inte har uppnått sådan ålder och mognad att deras vilja kan tillmätas en avgörande betydelse i frågan.” Barnen var vid domen 11 respektive 8 år gamla. Hovrättens domslut blir att pappan får ensam vårdnad av båda barnen med hänvisning till att risken att mamman exkluderar pappan från barnens liv är större än risken att pappan skulle misshandla barnen igen.

Röbbäcks analys visar på visst genomslag gällande ökat fokus på barns skydd och att barns vilja blivit beaktad i något större utsträckning än innan reformen av Föräldrabalken. Både Röbbäcks analys och det exemplifierade rättsfallet visar dock på att barns rättigheter kopplat till vårdnad, boende och umgänge fortsatt är en stor utmaning.

2.4.2 Barns behov och pappas föräldraförmåga

Jonhed, tidigare Forssell, skrev sin avhandling ”Better safe than sorry” om barns relation med en pappa som brukat våld mot mamman. Syftet med avhandlingen var att analysera aspekter av barns relationer med utgångspunkt i svenska föräldraideal och familjenormer, för att diskutera om och under vilka omständigheter en fortsatt kontakt efter föräldraseparation var för barnets bästa. Forssell (2016) intervjuade 165 barn och lika många mammor boende på kvinnojourer i kombination med en större utvärderingsstudie som undersökte stöd till barn som bevittnat våld. Studien visar att 75 procent av barnen hade fortsatt kontakt med pappan efter att föräldrarna separerat, och att 50 procent av barnen hade oövervakat umgänge med pappan även i de fall där det fanns indikationer på att barnet utsätts för direkt våld. Forssell (2016) menar att denna enligt henne höga siffran kan bero på det svenska antagandet, som även är förtydligt i lag, att

barn behöver kontakt med båda föräldrarna. Hennes studie visar också på att barns kontakt med en pappa som utsatt dem för våld (indirekt eller direkt) oftast inte har positiva effekter på barnet, och att barnens egna beskrivningar av pappan övervägande är i negativa ordalag, såsom ”lat, opålitlig, krävande och manipulativ”.

Forssell och Cater (2012) visar på flertalet brister hos en pappa som brukat våld i hemmet gällande hans roll som pappa. Genom intervjuer med barn som upplevt pappas våld i hemmet, om deras pappa och hans föräldraskap, framkom att barn beskriver sin pappa som frånvarande och oengagerad i vårdsnaden om dem. Vid barnens beskrivningar av mammans respektive pappans roll för barnet, framkom att mamman är den som ger barnet omsorg och i princip allt som barnet kan tänkas behöva. Så länge pappan inte använder våld ses hans faderskap trots det som ”tillräckligt bra”. Sammanfattande menar Forssell och Cater (2012) att deras resultat visar att barnen beskriver att deras pappor knappt bidrar till deras omsorg och att istället för att bry sig om dem, använde en del pappor negativ kontroll, var våldsamma och ignorerade barnens behov. Pappans fysiska närvaro i barnens liv garanterar med andra ord inte hans omsorg för barnen. Forskarna menar vidare att samhället har ett stort ansvar att säkerställa pappans ansvarstagande gällande sina barns välmående, och att om samhället brister i detta, ignoreras samtidigt potentiella risker för både barn och mamma. Forskarna menar också att forskning om omsorg och försummelse från perspektivet av barn som bor i familjer där våld förekommit är begränsad men av högsta vikt för att förstå barnens situation (ibid).

Hunter och Graham-Bermann (2013) har också studerat umgänget mellan barn och en pappa som brukat våld, både före och efter eventuell separation mellan föräldrarna. De menar att regelbundet och positivt umgänge mellan pappa och barn generellt är associerat med många positiva vinster för barnet, så som bra social, beteende, psykologisk & kognitiv utveckling. Denna generalisering sägs dock inte inkludera pappor som utsatt sina barn för våld vilket istället vanligtvis påverkar både barnet och relationen mellan barn och pappa mycket negativt. Att vara uppmärksam och stöttande gentemot sina barns behov beskrivs som positiva egenskaper hos en pappa vilket kan främja barnets kompetens och minska risken för beteendeproblematik. Pappor som brukat våld i hemmet beskrivs i kontrast ha ett lågt engagemang i sina barn, visa mindre fysisk tillgivenhet och använder mer fysisk bestraffning (ibid.).

Resultatet från Hunter och Graham-Bermanns (2013) studie visade att 70 procent av barnen som medverkade i studien hade fortsatt kontakt med pappan efter att våld uppmärksammats men att aspekter som våldets omfattning påverkade graden av kontakt. Ju grövre våld desto mindre kontakt, även om viss kontakt ändå oftast fanns. Forskarna menade sig också se en tendens att kontakt med pappan kunde ha en viss ”buffrande” effekt på barn vars pappa var ”mindre aggressiv” eller helt slutat använda våld. I sin diskussion är de ändå noga med att påvisa vikten av att sätta barnet och mammans säkerhet i första rummet och att en noga risk- och

skyddsbedömning alltid är av yttersta vikt, samt att pappan ges lämpliga interventioner gällande sitt föräldraskap och mentala hälsa innan eventuell kontakt mellan barn och pappan kan ske (ibid.). Som samtliga av nämnda forskare antyder, menar också Broberg et al. (2015b) att pappor som utsätter sina barn eller sin partner för våld har bristande föräldraförmåga. Våld är totalt oförenligt med ett gott föräldraskap och en förälder som utövar våld saknar insikt på våldets konsekvenser för barnet (ibid.).

2.4.3 Anknäytningssrelationer samt risk- och skyddsfaktorer vid våld

I förhållande till forskning om pappas våld är en aspekt barnets anknäytningssrelationer samt risk – och skyddsfaktorer. När barn upplever pappas våld mot mamma menar Grip & Axberg (2015) och Broberg et al. (2015, 2015b) att barnet kan sägas bli dubbelt skyddslöst och känslomässigt övergivet eftersom barnet just då förlorar båda sina föräldrar; pappan i form av en hotfull förövare och mamman i form av ett utsatt offer. De båda föräldrarna kan således ha bristande omsorgsförmåga vilket också blir indirekta konsekvenser av våldet (ibid.). Inom anknäytningsteorin uttrycks barnets huvudsakliga uppgift under det första året vara att skapa en trygg anknäytning till föräldrarna så att barnet senare kan använda sig av föräldrarna som en trygg bas för sitt utforskande av världen (Broberg et al., 2015; jmf Grip & Axberg, 2015). För att barnet ska kunna utveckla en trygg anknäytning behöver föräldern på sitt håll vara mottaglig och vaksam på barnets signaler samt trösta barnet om så skulle behövas. När barn formar sin anknäytning till en förälder som utsätter dem för våld finns därmed stora risker att barnets psykiska hälsa och utveckling påverkas negativt, då närhet till en pappa som är skrämmande och kränkande istället för tröstande och skyddande innebär ökad rädsla och oro (ibid.).

Barns liv och utveckling omgärdas av en mängd så kallade risk- och skyddsfaktorer som på olika sätt påverkar barnet. Grip & Axberg (2015) och Broberg et al. (2015, 2015b) menar att ju fler riskfaktorer barnet upplever desto större är risken att barnets utveckling påverkas negativt, där våld är ett tydligt exempel. Alla barn som utsätts för våld blir dock inte psykiskt traumatiserade utan kan genom goda individuella resurser och gott stöd, så kallad motståndskraft eller skyddsfaktorer, bemästra sina svåra upplevelser. Skyddsfaktorer kan exempelvis vara barnets övriga sociala kontaktnät som mamma, syskon, vänner eller andra viktiga vuxna utanför familjen men också personliga egenskaper som exempelvis att vara utåtriktad och social (ibid.). Att barnet får sina upplevelser giltiggjorda och får möjlighet att bearbeta dessa är ytterligare viktiga faktorer för att minimera negativ påverkan (Leira, 2002). Detta diskuteras vidare i kommande teorikapitel, kopplat till tabu.

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I enlighet med en induktiv ansats har sökning och val av studiens teoretiska ramverk påbörjats efter bearbetningen av det empiriska materialet. Med utgångspunkt i intervjuerna sökte jag teorier som kan visa på barnens situation på olika nivåer; individuell, relationell och strukturell. I kombination med intervjuerna och inläsning av tidigare forskning förstår jag barn som både kompetenta aktörer med strategier för att hantera sin vardag och som gör motstånd gentemot våldet men också som sårbara offer i beroende av omsorg, skydd och stöd från sin omgivning. Jag menar också att barnens situation är av högsta vikt att studera både utifrån deras varande och blivande. För att skapa förståelse för dessa sammanhang och sociala förhållanden utgås från barndomssociologisk teori med fokus på omsorgsperspektivet samt makt och motstånd.

3.1 Barndomssociologi

Barndomssociologin som vetenskapligt fält växte fram under 1980- och 90-talen genom bland andra de ledande teoretikerna Allison James, Alan Prout och Jens Qvortrup (James & Prout, 1997, 2015; James, Jenks & Prout, 1998). Sen uppkomsten av barndomssociologin har både teoretikerna och inriktningarna inom fältet blivit fler, men det finns en del centrala utgångspunkter (James & Prout, 1997). En av dessa grundvalar är att barndom förstås som en social konstruktion och därmed något som är historiskt, socialt och kulturellt föränderligt. Samhällets utveckling och kultur påverkar hur barn förstås och begripliggörs och barndom skapas och omskapas således ständigt. Barndom är *en* variabel vid sociala analyser och kan aldrig sättas ur sammanhanget från andra variabler som klass, etnicitet och kön (ibid.).

En viktig aspekt för barndomssociologin är att visa på de strukturella villkor som omgärdar barn då barn som grupp anses vara strukturellt underordnade vuxna och att barns intressen undermineras vuxnas intressen (James et. al, 1997; Qvortrup, 1994). Nämnade teoretiker menar att barn utifrån denna tanke studeras med utgångspunkt i synen på barn som ”ännu inte vuxna” och där barn beskrivs utifrån ett ”blivande” (becomings) istället för ett ”varande” (beings) i nuet. Något som kan förklaras utifrån den historiska uppfattningen och framställningen av barn som ”ofärdiga”, sårbara och inkompetenta (James & Prout, 1997). I motsats är enligt barndomssociologin barns sociala relationer och kulturer värdiga att studeras för sin egen skull, i sitt ”varande”, oberoende av vuxnas perspektiv och angelägenheter (James & Prout, 1997). Barn anses vara, och måste ses, som kompetenta aktiva subjekt i utformningen av sina egna sociala liv och inte enbart som passiva objekt (ibid.).

Det finns idag ett flertal forskare runtom i världen, inte minst i Norden, som använder sig av barndomssociologisk teori (se Överlien, 2010; Eriksson et al., 2015). Presenterade utgångspunkter anses särskilt angelägna för barn som upplevt

våld för att utforska barnens egna erfarenheter och synliggöra barnens situation (ibid.). Denna studie gör inte barn delaktiga på så vis att det är barn som intervjuas, eftersom jag intervjuat personer som idag är över 20 år. Däremot utgår studien från ett barndomssociologiskt perspektiv då jag inte ser barndomen endast som en period av utveckling och transportsträcka till vuxenlivet utan har framför allt fokus på barns liv och barnens villkor under barndomen. Vid analys av intervjupersonernas berättelser blir teorin vägledande gällande förståelse för de många olika aspekter som kan påverka barnens situation och som inte kan hållas åtskilda. Exempelvis att de är barn underordnade vuxna, men också kontexten av socioekonomisk status, föräldrarnas och barnets kulturella bakgrund och barnets kön.

3.1.1 Omsorgsperspektivet

Synen på barn som kompetenta sociala aktörer utesluter inte att barnen samtidigt är i behov av vuxnas omsorg (Mackenzie, Rogers & Dodds, 2014; Eriksson & Näsman, 2008). Människan är både sårbar gentemot andra människors handlingar tillika beroende av omsorg och stöd från andra, i olika grad vid olika tillfällen i livet (Mackenzie, Rogers & Dodds, 2014). I barndomen utvecklas människans fysiska, kognitiva och emotionella kapacitet (Dodds, 2014). I denna utvecklingsprocess behöver barn förlita sig på andra, vanligen föräldrarna i form av dess omsorgsgivare, för att skyddas från skada och få sina behov tillgodosedda samt främja utvecklingen av dess egen autonomi och aktörskap. Barndomen är således en tid i livet då människan är som mest beroende av omsorg tillika sårbar för situationer där en av olika anledningar inte får den omsorg som behövs (Lotz, 2014). Människan är sårbar både för andras handlingar samt passivitet när vi behöver någons hjälp (Mullin, 2014). Då barns primära omsorg till största del ges av ett begränsat antal personer är de dessutom särskilt sårbara i förhållande till just dessa (ibid.).

Barns behov av omsorg, både fysiskt och emotionellt, och därmed sårbarhet när omsorgen brister, måste förstås i kontexten av relationen mellan barnet och omsorgsgivare (Mullin, 2014). Detta kan kopplas till barnets anknytning. Som nämnts går en stor del av barnets första levnadsår ut på att skapa en trygg anknytning till sina föräldrar så att dessa blir en trygg bas för barnet (Broberg et al., 2015; jmf Grip & Axberg, 2015). En förälder vars barn är i processen att utveckla en trygg anknytning behöver å sin sida vara mottaglig och vaksam på barnets signaler samt trösta barnet om så skulle behövas. Ett barn som söker, och är beroende av omsorg, tillika formar sin anknytning till en förälder som utsätter dem för våld, befinner sig därmed i stor risk både kopplat till sin nuvarande psykiska och fysiska hälsa samt i sin utvecklingsprocess.

Barns beroende kan delas upp i fem domäner av fysiskt, kognitivt, emotionellt, socialt och juridiskt beroende, vilket kan variera mellan individer, över tid och utifrån olika omständigheter (Dodds, 2014). Barns fysiska, kognitiva och emotionella beroende kan kopplas till dess primära behov som näring och närhet,

utveckling för att lära känna sina egna behov och en förståelse för världen utanför dem samt behovet av pålitliga och kärleksfulla relationer. Samtliga dessa domäner är oftast starkt kopplade till de primära omsorgsgivarna, föräldrarna. Barn kan dock sägas vara i dubbel beroendeställning till vuxenvärlden, utifrån dess sociala och juridiska beroende. Detta kan kopplas till att barn vars omsorgsgivare brister i att tillgodose deras behov och rättigheter är beroende av att andra vuxna, samhället, socialt arbete och rättssystemet, dels upplyser dem om deras rättigheter och dels försvarar desamma (ibid).

I relation till omsorgsperspektivet som behovsorienterat synsätt där barn ses som sårbara offer och objekt för vuxnas ansvar att ge skydd, är det också relevant att lyfta barns behov av att få sina våldsupplevelser giltiggjorda. Leira (2002) skriver om kulturella tabun i förhållande till bekräftelse och erkännande av barns våldsupplevelser, så kallade tabuiserade trauman. Barn som lever oskyddat i ett hem där det förekommer våld upplever ett (eller flera) trauma. För att hindra eller minimera negativa psykologiska effekter av traumat är det av högsta vikt att barnet får möjlighet att reagera på, och emotionellt arbeta med sina upplevelser. Begreppet tabu beskrivs som ett socialt förbud mot att göra något synligt eller prata om det. Personen som bryter mot tabut genom att synliggöra våldet menas bli offer för förakt och skam, känslor människan vill undvika. Barns våldsupplevelser som tabuiserade trauman kan därmed innebära att barnen bär bördan av en katastrofal hemlighet och tillskriver sig själv känslor av skuld, skam och maktlöshet för sin egen livssituation. Förutom att våldet förblir en tyst familjehemlighet vilket försvårar att barnets situation uppmärksammas och kan tryggas, kan det också sägas ogiltigförklara barnets upplevelse. Om barnet inte får sina våldsupplevelser giltiggjorda och erkända kan det leda till att händelserna ”upphör” för barnet. Barnet kan bli osäkert på vad som har hänt och inte, och på vad som är rätt och fel. För att konsekvenserna av våldsupplevelserna inte ska förvärras ytterligare behöver barnen således någon de kan prata med om sina upplevelser och som i sin tur bekräftar och erkänner det barnet berättar. Barnet behöver då inte längre bära bördan av hemligheten och sina upplevelser själv och känslan av skam och att det är dem det är fel på kan bytas ut mot att hen inte har något att skämmas över och att det istället var hennes livssituation som var svår (ibid.).

3.1.2 Makt och motstånd

Med utgångspunkt i barndomssociologin där barns underordnade maktposition i förhållande till vuxenvärlden diskuteras, i kombination med tidigare forskning som presenterade barns strategier vid våld, kommer här begreppen makt och motstånd lyftas mer specifikt. Makt tillika våld kan förstås både utifrån en strukturell – och en relationell förståelse (Mattsson, 2016). Eftersom denna studie har fokus på pappas våld handlar den samtidigt om mäns våld, varför en jämförelse med mäns våld mot kvinnor (mammor) är tillämplig. Hur respondenterna flertalet gånger beskrev sin pappa (vilket presenteras i resultatet) är också en anledning till relevansen att här lyfta mannens maktposition mer

explicit. Min syn på mäns maktposition i samhället går i linje med ett feministiskt perspektiv där mäns våldshandlingar mot kvinnor (och barn) är ett uttryck för mannens överordning på ett strukturellt plan (Cavanagh, Dobash, Dobash & Lewis, 2001; Lundgren, Heimer, Westerstrand & Kallikoski, 2001).

Cavanagh (et al., 2001) har studerat hur män som misshandlat sin kvinnliga partner själva uppfattar och förklarar våldet. Inledningsvis kan sägas att det till viss del handlar om definitionen av våld då våldsutövare sällan benämner sitt beteende eller handlingar som våldsamma. Generellt kan dock sägas att majoriteten av män som misshandlat en kvinnlig partner tenderar att rationalisera våldet genom att förneka, lägga skulden på kvinnan eller jämföra sig med män som använt grövre våld än dem själva (ibid.). Ur ett teoretiskt perspektiv menas att enskilda handlingar och tolkningar av dessa måste förstås utifrån att de äger rum i bredare sociala strukturella förhållanden (ibid.; Lundgren et. al, 2001). För att förstå helheten behövs således historiska och strukturella krafter utanför den enskilda våldshändelsen tas med i beräkningen (Cavanagh et al., 2001). I detta fall strukturella ojämlikheter mellan män och kvinnor där män har mer makt än kvinnor på alla sfärer i livet vilken de kan utöva ekonomiskt, politiskt och/eller interpersonellt. Politik och strukturer på makronivå påverkar således mannens våldshandlingar och sociala kontroll över mindre maktfulla individer på mikronivå och våldet på ett strukturellt plan kan alltså ses som ett uttryck för manlig överordning (ibid., Lundgren et. al, 2001). Män använder våld i relationer som ett maktmedel och männen innehar dessutom en sorts hegemoni över definitionen av våldet, både situationen i sig samt båda parternas beteende och upplevelser (Cavanagh et al., 2001). Mäns sätt att hantera våldet de utövar mot kvinnliga partners förklaras sammanfattningsvis som en förlängning av den kontroll som utövas av män över kvinnor i samhället mer allmänt (ibid.).

Bourdieu (1991) förklarar makt genom den så kallade fältteorin. Enligt Bourdieu är i detta sammanhang ett fält en arena där en avgränsad grupp människor, de dominerande och de dominerade, tar eller vill ta plats. Fält existerar endast genom förhållandet mellan de inblandade parterna och kan inte anses som en fast plats oberoende aktörerna. Samtidigt som de är beroende av den samhälleliga och historiska kontexten inom vilken detta dominansförhållande uppstår (ibid: Nilsson, 2009). Min förståelse av maktförhållandet är således att mannen genom en patriarkal ordning är i maktposition gentemot både kvinnor och barn, och att mannen som pappa därtill är i maktposition över sina barn utifrån exempelvis åldersordning och barnets beroendeställning. Genom hot och fysisk styrka tar den dominerande våldsutövande pappan dessutom ytterligare makt från det underordnade och dominerade barnet. Bourdieus fältteori om makt kan också kopplas till våldshandlingen som tidigare definierat tabuiserat trauma. Tystnad fungerar nämligen som ett sätt att försvara makten (Bourdieu, 1991; Nilsson, 2009). För dem som vill utmana makten gäller det att bryta tystnaden då det är först när den så kallade doxan (den dominerande föreställningen på ett fält) behöver försvaras som den kan uppmärksammas som potentiellt föränderlig

(ibid.). På en relationell nivå kan detta kopplas till pappans eventuella försök att tysta barnet samt barnets eventuella motstånd genom försök att bryta tystnaden och på så sätt bli uppmärksammas. För att på sikt kunna åstadkomma förändring är synliggörandet av högsta vikt även på en strukturell nivå, där denna studie i sig är av betydelse. Bourdieus fältteori kan också jämföras och sättas i kontrast med Foucaults (1980) syn på makt. Foucault menar att makt inte är något en människa *har* utan något som *görs* i kontakten med andra, och att makt därmed enbart kan förekomma i relationen mellan två (eller flera) parter. Enligt Foucault hör begreppen makt och motstånd ihop. Där makt finns, där finns också ett motstånd. I maktrelationer och i mötet med olika maktformer visar sig olika motstånd, ibland öppet och ibland dolt. Detta kan kopplas till barns aktörskap i enlighet med barndomssociologin och barnets motståndsstrategier som presenterades i föregående kapitel. Vid pappans förtryck skaffar sig barnet således makt att påverka genom sina handlingar i form av motståndsstrategier. Foucault (1980) menar att makten på så vis är flytande genom att den till en början svagare parten genom sitt motstånd kan skaffa sig makt och påverka maktordningen.

För att koppla samman barndomssociologin, där ett viktigt begrepp är kompetens, med barnets aktörskap och motstånd i form av handling och strategier i förhållande till våldet, kan sägas att barnet utför mycket kompetenta handlingar. Att barnen är beroende av omsorg och kan vara rädda och sårbara behöver alltså inte vara ett motsatsförhållande till deras aktörskap. För att skapa ytterligare perspektiv på barnens förståelse för sina upplevelser avslutas detta teorikapitel med beskrivning av två begrepp som också kan ses som pappans strategier och maktutövande på ett relationellt plan; *normalisering och förnekelse*. Isdal (2001) menar att normalisering går ut på att betrakta eller göra ett fenomen så vanligt eller omärkligt att det inte finns någon orsak till att problematisera det. Normaliseringen både rättfärdigar våldshandlingen samt lägger skulden och ansvaret på offret. En pappa som utövar våld har ofta benägenhet att isolera mamma och barn från kontakt med omvärlden. Om ett barns hemförhållanden då präglas av våld blir detta det normala för barnet då hen inte har något att jämföra med. Konsekvenserna av att våldshandlingar normaliseras är att offren kan få svårt att förstå vad de är utsatta för, ser ingen mening med att prata om det med andra samt får svårt att bryta sig loss. En person som använt våld kan därtill vilja reducera våldet till något oväsentligt som inte är något att bry sig om. Att påstå att våld inte ägt rum innebär ett förnekande, vilket är mycket vanligt vid våld i hemmet, både av förövaren och av offret. Förnekandet kan också vara kopplat till våldshandlingen där det sägs finnas en förnekandehierarki. Milt våld mot likvärdig person ligger längst ner i hierarkin och sexuellt våld mot egna barn högst upp, där det senare urskiljer det våld som är klart mest förnekad (ibid.).

3.2 Teoridiskussion

Denna uppsats ämnar belysa och analysera barns vardagsliv vid pappas våld i hemmet. Genom intervjuer med personer med egna erfarenheter av pappas våld i hemmet under barndomen framkom ett pussel med många bitar att lägga för att få

förståelse för helheten. Genom en induktiv ansats ledde intervjuerna mig fram till teorier, perspektiv och begrepp som kunde skapa förståelse för barnens situation och hjälpa mig lägga hela pusslet.

Sammanfattningsvis utgår jag i studien från att bakomliggande samhällsliga strukturer på makronivå är en av orsakerna till våldet och att mäns våld mot kvinnor och barn existerar i den utsträckning det gör och kan fortlöpa. Genom mannens tillika pappans maktöverordning både på en strukturell och relationell nivå utövas våld för att få ytterligare makt och möjlighet att styra hela eller delar av familjen. Genom att våldsupplevelser i sig är ett tabuiserat trauma som inte talas om, och genom att händelserna dessutom tystas ner ytterligare genom normalisering och förnekelse, hålls barnens situation dold från omgivningen. Som genomgången ovan visar, betyder inte denna särskilt utsatta position att barnen endast ska betraktas som just sårbara utan även som subjekt som genom motståndsstrategier kan förändra maktförhållanden. Jag tolkar detta som en del av barnens aktörskap. Genom deras mer eller mindre genomtänkta handlingar och strategier kan de betraktas som kompetenta individer. Barn som lever med pappas våld är med andra ord både offer och kompetenta aktörer som på olika sätt gör motstånd. Det betyder dock inte att vuxnas ansvar för barnen på något sätt minskar. Utifrån barnets dubbla beroendeställning till vuxenvärlden blir det istället extra viktigt för vuxna utanför barnets familj, samhället, socialt arbete och rättsväsendet, att uppmärksamma dessa barn och skydda dem från våldet.

4. METOD

I detta kapitel redogörs för de tillvägagångssätt som använts vid studiens datainsamling samt analys. Då studiens syfte har utgångspunkt i personliga berättelser och erfarenheter, tillämpades en kvalitativ metod för att söka förståelse snarare än förklaringar. Detta diskuteras nedan utifrån en hermeneutisk ansats. I metoddiskussionen avhandlas intervjuaraffekter, min roll som forskare, studiens tillförlitlighet och äkthet samt etiska överväganden. Kapitlet avslutas med redogörelse av analysmetoden.

4.1 Metodologisk ansats

Med utgångspunkt i studiens syfte att lyfta upplevelser och erfarenheter utifrån människors egna berättelser utför jag en kvalitativ intervjuundersökning där jag genom min analys och tolkning har ett hermeneutiskt perspektiv.

4.1.1 Hermeneutisk ansats

Vid inläsning av tidigare forskning tyckte jag mig se ett område som hittills är relativt outforskat inom fältet pappas våld i hemmet. Det perspektiv jag ansåg vara otillräckligt var det vuxna barnets berättelse varpå jag ansåg kunskapsluckan bäst kunde kompletteras genom en narrativ undersökning med denna målgrupps berättelse i fokus (jmf Josselson, 2011). Genom mitt narrativa angreppssätt av fältet ämnar jag utifrån respondentens perspektiv att bidra med en bredare förståelse av deras situation, och därmed också ge en tydligare helhetsbild av fenomenet. I enlighet med den hermeneutiska ansatsen i min analysmetod är det en rörelse mellan helhet och del av fenomenet (Gilje & Grimen, 2007).

Med utgångspunkt i respondenternas erfarenheter av pappas våld i hemmet under barndomen, ber jag dem reflektera över och berätta om specifika händelser eller skeden i sitt liv kopplat till deras vardagsliv och boendesituation med pappan (jmf Bryman, 2011). Intervjuerna är därmed muntliga historier som lyfter vissa aspekter av personens liv (Josselson, 2011; Bryman, 2011). Genom intervjuerna ämnar jag således utforska olika aspekter av erfarenheter för att skapa en bättre förståelse för andra relaterade situationer (Josselson, 2011). Utifrån att det är just människors erfarenheter och personliga berättelse som är i fokus är det dock viktigt att komma ihåg att narrativ sanning inte ger hela sanningen eller bilden av situationen och kan därmed inte ses som ett enskilt faktablad (ibid.). Fokus är istället förståelse för denna målgrupps situation som i kombination med tidigare forskning kan ge en bättre helhetsbild.

Den hermeneutiska cirkeln hänvisar till sambandet mellan det som ska tolkas, förförståelsen och det sammanhang som det måste tolkas i (Gilje & Grimen, 2007; Josselson, 2011). Jag vill börja med att förklara hur jag applicerar detta i min studie. Att tolka berättelser är ett sätt att nå fram till förståelse för människor eller

olika problem (Skott, 2004). Vid efterforskning av området pappas våld i hemmet kunde jag urskilja en mycket komplex problematik gällande barnens utsatta livssituation. För att fylla dessa luckor och öka förståelsen för komplexiteten i fenomenet menar jag, liksom tidigare presenterade forskare, att mer forskning på området krävs. Min förförståelse grundar sig därmed i tidigare forskning inom området barns situation när de upplevt pappas våld i hemmet samt mer precisa studier om boende och umgänge mellan barn och deras pappa. I det sammanhanget och med den bakgrunden ville jag lyssna till muntliga historier för att få det vuxna barnets syn på situationen, skapa förståelse för deras position och framför allt addera deras berättelse till fältet för en tydligare helhetsbild.

Med det sagt är jag medveten om att alla berättelser framkommer från en viss person till en annan, i ett särskilt sammanhang och i en speciell tid, vilket allt sammantaget påverkar vad som sägs och hur det tolkas. Här kommer också hermeneutikens grundtanke in där jag förstår mina informanternas berättelse mot bakgrund av dessa förutsättningar (Gilje & Grimen, 2007). Skott (2004) lyfter också skillnaden på att lyssna till vad som verkligen sägs och att lyssna till det som "sägs mellan raderna". Hon menar att den första tolkningen sker redan i lyssnandet och fortsätter sen vid transkriberingen från tal till text samt genomläsningen av den text som genererats. Jag hänvisar här till Giddens som menar att samhällsvetenskap bygger på dubbel hermeneutik (Gilje & Grimen, 2007). Å ena sidan förhåller jag mig till en värld som redan är tolkad av sociala aktörer, vilkas beskrivningar och uppfattningar jag därför inte kan bortse från, samtidigt som jag ämnar utvidga de sociala aktörernas tolkningar inom ett samhällsvetenskapligt språk med hjälp av teoretiska begrepp. För att exemplifiera detta menar jag att genom mina respondenters berättelser, där de med hjälp av begrepp som ligger nära deras erfarenheter förmedlar känslor och tankar kring situationen med en pappa som brukat våld, ämnar jag som forskare att skapa en djupare förståelse för detta med hjälp av teoretiska begrepp och genom att väva samman del och helhet. Jag analyserar respondenternas berättelser och sätter deras erfarenheter i större sammanhang, dock utan avsikt att förklara något utan istället lyfta, problematisera och skapa förståelse (ibid.).

4.2 Datainsamlingsmetoder

Metoden jag använt mig av för datainsamling är kvalitativa intervjuer med personer relevanta för studiens syfte och frågeställning. Studiens empiriska underlag bygger på nio stycken semistrukturerade intervjuer.

4.2.1 Kvalitativa intervjuer

Studiens syfte och frågeställningar lägger vikten på ord, upplevelser och tolkningar snarare än på siffror och kvantifiering varför min forskningsstrategi är kvalitativ istället för kvantitativ (Bryman, 2011). Studiens syfte handlar om att belysa en viss målgrupps upplevelser och frågorna ämnar ge svar på detsamma vilket vidare gjorde det relativt enkelt att välja kvalitativa intervjuer som metod,

där strukturerade intervjuer hade varit ett jämförbart alternativ vid en kvantitativ undersökning.

Syftet med intervjuerna var att få fram personers egna upplevelser av ett visst fenomen varpå jag ansåg att semistrukturerade intervjuer var bästa strukturen. Vid intervjuerna utgick jag från en intervjuguide baserad på teman relevanta för studiens frågeställningar (se bilaga 3), men där respondenterna gavs stor frihet att själva utforma svaren (Bryman, 2011). Utifrån respondenternas upplevelser och vad de ville dela med sig av kunde de olika intervjuerna få större fokus på vissa teman och mindre på andra. Detta kunde antingen bero på att respondenten själv valde att berätta mycket inom ett specifikt område eller för att jag ställde följdfrågor om jag ansåg ett visst tema vara extra relevant utifrån personens berättelse. Användandet av semistrukturerade intervjuer ställde således krav på mig som intervjuare att vara flexibel och följsam gentemot respondenten (ibid.).

4.2.2 Urval

För att kunna besvara studiens forskningsfrågor krävdes intervjuer med personer med relevanta erfarenheter, i detta fall upplevelser av pappas våld i hemmet under barndomen. Urvalet var således målinriktat (Bryman, 2011). Jag bestämde mig direkt för att inte intervjua personer som jag har någon relation till då jag inte ville riskera att vår relation skulle påverka personens svar eller, min tolkning, av personens svar. Förutom att inneha upplevelser relevanta för studiens syfte var ett annat kriterium för medverkan att intervjupersonen skulle vara över 20 år. Denna åldersgräns sattes för att garantera att en viss tidsrymd fanns mellan upplevelserna från barndomen och nutid.

För att få kontakt med respondenter startade jag med att skapa en annons om studien, dess syfte och innebörden av att medverka (se bilaga 1). Annonsen skickade jag dels ut till organisationer och verksamheter som kunde tänkas arbeta med målgruppen och där jag bad om hjälp med informationsspridning. Responsen från i stort sett samtliga organisationer och verksamheter var mycket positiv där de flesta svarade att studien är mycket viktig och att de skulle sprida annonsen till både kollegor och besökare. En annan plattform där jag annonserade om studien för att nå respondenter var i olika stängda Facebook-grupper. Innan annonseringen skickades förfrågan till gruppens administratör om godkännande att gå med i gruppen och jag kunde sedan posta annonsen synlig för samtliga medlemmar. Förutom denna typ av urval nådde jag intervjupersoner även till viss del genom snöbollsurval. Detta genom att en person som jag intervjuade pratade med en vän med liknande erfarenheter som då hörde av sig till mig om önskad medverkan, och en annan som bad att få sprida annonsen i ytterligare en sluten grupp på Facebook vilket också gav resultat. För att intervjupersonernas anonymitet ska kunna garanteras i högsta möjliga mån avslöjas inte namnet på dem grupper, organisationer eller verksamheter där annonsering skett. Av samma

anledning har i resultatet också strävats efter att minimera kännetecknen hos personerna som skulle kunna avslöja deras identitet.

Vid annonsering söktes som nämnts personer med upplevelser av pappas våld i hemmet under barndomen. Detta exkluderade inte att personerna även kunde ha varit med om våld från annat håll.

4.2.3 Genomförande

När en person hörde av sig till mig med intresse att delta, antingen på mejl eller via Messenger, skickade jag ytterligare information om studien. Om fortsatt intresse då fanns bokade vi in tid för intervju. Jag lät det vara upp till varje intervjuperson vart de ville ses, men gav biblioteket som förslag då det är en plats med lugn och ro och där jag i högsta möjliga mån kunde garantera deras anonymitet i form av ett enskilt grupprum. I och med intervjuens känsliga ämne var det för mig dock än viktigare att intervjupersonerna kände sig bekväma, varför andra ställen ibland önskades. Sammanlagt genomfördes nio intervjuer; tre stycken på bibliotek, tre stycken hemma hos intervjupersonen, två stycken på kafé och en på intervjupersonens arbetsplats. Geografiskt var platserna i Malmö och Göteborg vilket är ett slags bekvämlighetsurval då jag bor i Malmö men besöker Göteborg med jämna mellanrum då jag ursprungligen kommer därifrån.

Könsfördelningen på intervjupersonerna var sju kvinnor och två män, och åldern var mellan ca 20 och 45 år. Samtliga intervjupersoner var födda i Sverige men tre hade en pappa med utländsk bakgrund. Gällande socioekonomisk bakgrund var detta inget jag frågade om specifikt. Det framkom dock mer eller mindre tydligt från personernas berättelser, antingen för att de själva sa sig ha vuxit upp i en specifik klasstillhörighet eller genom min tolkning av deras beskrivningar. På grund av komplexiteten att definiera socioekonomisk status kommer jag inte ange varje enskild person. Baserat på vad intervjupersonerna berättat om sin uppväxt kopplat till exempelvis bostadssituation (boendets storlek och område) och föräldrarnas utbildning och sysselsättning, vilket är socioekonomiska faktorer, kan dock sammanfattningsvis sägas att majoriteten kom från en relativt låg socioekonomisk bakgrund. Det är dock en intervjuperson som urskiljer sig där det var tydligt både utifrån hennes beskrivningar och där hon själv säger sig vara uppväxt i en ”mycket privilegierad miljö”, att hennes familj hade en hög socioekonomisk status.

Vid de semistrukturerade intervjuerna utgick jag från en på förhand skapad intervjuguide baserad på teman. Min upplevelse av detta var att intervjupersonerna kände sig fria att berätta om det de kände var relevant för just sitt specifika fall, alltså berätta öppet om sin berättelse. Ett tecken på detta var också att flertalet, efter att ha berättat fritt en lång stund, sa att de glömt vad jag ställt för fråga. Längden på intervjuerna varierade mellan 1-2 timmar, och sammanlagt varade de nio intervjuerna i 11 timmar.

Till intervjutillfället hade jag med mig en samtyckesblankett som samtliga intervjupersoner fick läsa igenom och signera innan intervjun kunde starta (se bilaga 2). De tillfrågades också om godkännande att spela in intervjun vilket samtliga tillät. Att spela in intervjun gav mig som intervjuare möjlighet att vara uppmärksam på intervjupersonen och det som sades så att jag kunde följa upp och ställa följdfrågor vid viktiga sägningar utan att behöva vara distraherad av att anteckna vartenda ord. Under intervjun gjorde jag istället bara stödanteckningar, exempelvis för att påminna mig själv om något som jag ville fråga vidare om senare. För att minimera risken att intervjupersonen distraherades av telefonen som användes för inspelningen, placerades denna i den mån det gick, utanför intervjupersonens synfält. Jag informerade också om att ljudfilen skulle komma att raderas så fort intervjun hade transkriberats till text, vilket alltid gjordes inom två dagar. Att transkribera de inspelade intervjuerna ledde till att jag skriftligen fick en fullständig redogörelse för de utbyten som gjorts under intervjun, både genom *vad* som sagts och *hur* det sagts (Bryman, 2011). Sammanlagt gav intervjuerna drygt 140 sidor data (times new roman, 12 pt, 1,5 radavstånd) som inte enbart var stor i sin kvantitet utan även innehållsrik och fyllig i sin kvalitet. Att intervjuerna gav en sådan fyllighet i materialet är mycket tacksamt för mig som forskare, men innebar också att jag vid min analys och resultatredovisning var tvungen att avgränsa mig ordentligt och välja bort material som egentligen var både intressant och relevant för ämnet. Alla transkriberade intervjuer kommer därför sparas och kan förhoppningsvis diskuteras ur fler infallsvinklar och perspektiv vid annat tillfälle (i enlighet med nyttjandekravet, se mer i etiska överväganden).

4.2.3.1 Intervjupersonerna

För att ge en bakgrund till personernas våldsupplevelser kommer här deras berättelser kortfattat beskrivas. För att undvika risken att personernas identitet röjs kan vissa detaljer vara ändrade eller utelämnade, men utan att ändra essensen och därmed påverka resultatet.

Amanda

Amanda växte upp med sin mamma, pappa och äldre syster. Båda föräldrarna jobbade mycket och var sällan hemma kvällstid. Våldet mot Amanda startade när hon var liten med slag på händer och rumpa, och övergick i örfilar mot ansikte när hon blev äldre. I Amandas fall använde både hennes mamma och pappa fysiskt våld mot henne i barndomen, pappan dock grövre och under längre period. Amanda själv förklarar våldet till viss del utifrån hennes föräldrars kulturella bakgrund då de också blev misshandlade som barn och där det var en naturlig del av uppfostran. Amanda berättar samtidigt att hon sällan visste varför hon blev bestraffad då hon aldrig fick någon förklaring till våldet och därför inte visste om eller vad hon gjort ”fel”. Amanda bodde med sina föräldrar fram tills pappans sista misshandel då hon var i övre tonåren. Kontakten dem emellan har sen dess

varit sporadisk men hon menar att den har blivit bättre ju längre geografiskt de bott ifrån varandra och när kontakten vart på hennes villkor.

Louise

Louise föräldrar skildes när hon var två år. Fram till att hon var sex år bodde hon endast hos sin mamma men när hon började skolan började pappan, som Louise själv uttrycker det, kräva att hon skulle bo hos honom också – ”så då fick han varannan helg”. Louise pappa jobbade mycket nätter och helger varför han ofta sov när Louise och hennes lillebror var där. Förutom denna typ av försummelse berättar Louise om hans aggressionsproblem, hur han skrek och svor åt henne när hon var i 10-årsåldern och hur han brusade upp helt utan förvarning. Den mer direkta psykiska misshandeln riktad mot Louise tog fart när hon kom upp i tonåren. Pappan satte stor press på henne och visade tydligt sitt missnöje över hennes prestationer. I tonåren blev Louise djupt deprimerad och yttrade flera gånger att hon inte ville bo hos sin pappa. Han hävdade dock sin ”föräldrarätt” och hon fortsatte bo där tills hon fick möjlighet att bestämma själv.

Elin

Elin föräldrar skildes när hon var två år och hon bodde varannan vecka direkt från start. Elin började tidigt må mycket dåligt när hon bodde hos pappan. De bråkade mycket och Elin rymde ofta därifrån till följd av rädsla och panikångest. Hon beskriver sin pappas förminskande och auktoritära sätt att vara, behov av att visa vem som var starkast och hur han kunde stänga in henne och hennes syskon. Och hur han skrek på henne när hon grät. När Elin var i tonåren började hon ihop med båda sina föräldrar gå i terapi. Samtliga 5-6 terapeuter sa att både bråken och Elin psykiska ohälsa berodde på pappans beteende men pappan själv förnekade allt och såg till att de varje gång bytte terapeut. När det inte höll längre att bo varannan vecka drog de tillslut ner det till varannan helg, även om pappan in i det sista hävdade sin rätt till halva tiden. När Elin i vuxen ålder valde att bryta helt med sin pappa har hennes mamma och kvinnan som pappan gifte om sig med berättat för Elin om hur han på olika sätt misshandlat dem också. Första gången mamman (och därmed Elin) utsattes var då Elin låg i sin mammas mage.

Maria

Maria växte upp med sin mamma, pappa och fem syskon. Maria uppger att mamman var spelmissbrukare och pappan arbetsnarkoman och ingen av föräldrarna var hemma särskilt ofta. Maria var således utsatt av båda föräldrarna i form av omsorgssvikt och försummelse. Hon beskriver sin pappa som översittare och hur han försökte styra hela familjen att göra som han tyckte. Hennes första minnen av hans våld är från tidig barndom då han slänger porslin efter henne, ett beteende som pågick hela hennes barndom. Hon berättar om många minnen av glas som flyger genom huset och hans hårda stämma. Att gå fram och drämma till henne såg pappan som en lek, eller smälla till henne där bak när hon gick förbi, bara för att han tyckte att han kunde göra det. I tonåren rymde Maria hemifrån ett

antal gånger men även om polis blev inkopplad för att söka efter henne blev det aldrig någon utredning kring anledningen till att hon inte ville bo hemma. Istället flyttade hon hemifrån när hon var 16 år för att bilda sin egen familj. På grund av, enligt Maria, pappans narcissistiska drag och skuldbeläggande drogs hon dock tillbaka gång på gång. Maria har i vuxen ålder brutit helt med pappan.

Sara

Sara bodde endast med sin mamma fram till att hon var tre år gammal. Då låg hennes pappa inlagd på psyket och kom ut endast på kortare permissioner. I samband med att Saras lillasyster föddes och hon och hennes mamma kom hem från BB, kom även pappan hem från sjukhuset. Sara berättar hur hans våld startade direkt, i början mest som bestraffning då hon gjort något ”fel”. Mamman blev också slagen och dog av hjärnblödning till följd av upprepad och extrem stress. Då var Sara elva år gammal. Efter mammans bortgång eskalerade våldet mot Sara och efter ett år orkade hon inte mer utan flyttade ut på gatan. Som en följd av pappans våld då Sara av rädsla många gånger suttit gömd i garderoben, hade hon skolios. Efter ett år som hemlös var hennes skolios så allvarlig att hon var tvungen att söka akut vård. Sara placerades därefter i jourhem och familjehem, men vilket i hennes fall inte betydde att våldet från vuxenvärlden tog slut.

Robin

Robin bodde med sin mamma, pappa och storasyster hela uppväxten. Pappan hade alkoholmissbruk och drack varje dag utan undantag. Robin beskriver sin pappa som en tyrann som förnedrade och mobbade honom under hela hans barndom. Han trodde länge att alla barn var oönskade misstag, för det var vad hans pappa sa till honom att han var. När han kom upp i tonåren och såg hur kompisar hade det hemma förstod han att hans pappas beteende inte var normalt. Efter försök till konfrontation och hjälp utifrån följde flera år av pappans totala ignorans. Robin var rädd för sin pappa och gömde mat på sitt rum för att undvika att träffa på honom. Så fort han fyllde 18 flyttade han hemifrån. Robin berättar att han då kände sig fri att kunna återhämta sig men upplevelsorna kom ikapp och den redan påbörjade depressionen och psykiska ohälsan blev snart värre. Robin har i vuxen ålder försökt försonats med sin pappa, men dämpar då sin ångest och sitt dåliga mående med droger efteråt.

Jasmine

Jasmine växte upp med sin mamma, pappa och lillebror. Pappans våld startade när Jasmine var 3-4 år. Slag, smisk, förnedring och konstanta hot om att han skulle lämna familjen var genomgående under hennes uppväxt. Pappans känslor styrde hela familjen och efter varje våldsepisod förnekade han allting. Jasmine upplevde även pappas våld mot mamma. Föräldrarna skildes strax innan Jasmine blev tonåring och hon bodde därefter hos mamman då pappan inte ville att barnen skulle bo hos honom. Jasmine och hennes pappa hade dock fortsatt kontakt och sista gången han misshandlade henne fysiskt var hon 15 år vilket slutade i

rättegång. Jasmine beskriver sina känslor och mående i barndomen som orolig och med en skev verklighetsuppfattning. Hon tog stort ansvar för familjesituationen genom att skydda sin mamma och lillebror, blev extremt högpresterande i skolan och fick åstörningar redan som 9-åring. Jasmine beskriver själv att hon är uppväxt i en ekonomiskt privilegierad miljö och utåt hade pappan hög status och var en mycket omtyckt och charmig man.

Alexander

Alexander levde med sin mamma, pappa och lillasyster. Hans minnen av våld har sin början i en barnstol då han bara är några år gammal. Han åt inte sin macka "ordentligt" och fick då stryk. Alexanders barndom var präglad av konstant rädsla, att vara på sin vakt och försöka förutsäga "när det skulle smälla". I hans fall var mamman inblandad i våldet på så sätt att det var hon som bestämde om han skulle bli slagen, medan pappan utförde det. Alexander berättar att föräldrarna kunde sitta och diskutera en timme om han skulle bli slagen medan han fick lyssna på det. Han drabbades på många sätt av våldet både psykiskt och fysiskt bland annat i form av stressyndrom, svårt att kissa, kunde inte slappna av, skakig, mardrömmar, ticks, självmordstankar, hjälplöshetskänsla med mera. Det fysiska våldet tog slut när Alexander var 16 år, då han slog tillbaka. Ärren finns dock kvar och depressioner och utmattningssyndrom har varit återkommande i vuxen ålder. Alexander har idag sporadisk kontakt med sin mamma men har inte träffat sin pappa på många år.

Caroline

Carolines föräldrar skildes när hon och hennes tvillingsyster var 3-4 år, efter att pappan misshandlat både barnen och mamman i flera år. Carolines mamma har berättat hur pappan kunde lägga en kudde på deras ansikten redan som bebisar för att de skulle vara tysta. Pappan har själv utan att skämmas också berättat hur han inte hade något tålamod med henne och systemen och att han tyckte det var jobbigt när de grät. Han kunde därför ge dem en örfil för att bli tysta. Våld, hot om våld, förtryck och förnedring var vardag när hon var hos sin pappa. Trots det bodde hon hos honom varannan helg från det att föräldrarna skildes tills hon var 12 år. Caroline beskriver hur hon "var i pappans våld" och vågade inte säga till honom att hon inte ville bo där. Tillslut försvann hans intresse att ha sin dotter hos sig vilket blev vägen därifrån för Caroline. De fortsatte dock ändå ha kontakt och den psykiska misshandeln fortsatte ända tills hon i vuxen ålder bröt kontakten med honom helt.

4.3 Metoddiskussion

Jag menar att mitt val av metod i form av kvalitativa intervjuer var det självklara valet för denna studie. Med utgångspunkt i studiens syfte, att belysa och skapa förståelse för ett fenomen utifrån en viss målgrupps erfarenheter, var det en förutsättning att i första hand ta reda på just dessa erfarenheter. Vid efterforskning i ämnet tyckte jag mig dessutom urskilja en knapphet i forskningen gällande

denna målgrupps upplevelser och tankar, varför jag fann egna intervjuer relevant istället för exempelvis enbart litteraturstudier. I jämförelse med mitt val av semistrukturerade intervjuer menar jag att varken strukturerade eller helt ostrukturerade intervjuer hade gett mig samma möjlighet att både nå målgruppens egna berättelser och samtidigt hålla mig inom studiens huvudsakliga fokus. Utfallet att samtliga respondenter delade med sig generöst om sina personliga upplevelser, där jag som intervjuare genom att ställa öppna frågor och korta följdfrågor tog så lite plats som möjligt men ändå fick svar på det jag eftersökte, menar jag är en bekräftelse på detta.

Utmaningar med intervjuer som metod, vilket är ett led genom hela processen från annonsering till analys, är att det kan vara mycket tidskrävande. Utifrån studiens ämne som kan vara mer eller mindre känsligt att dela med sig av, var jag förberedd på att det skulle bli svårt att få kontakt med respondenter. Intresset var dock större än jag vågat hoppas på, och det dröjde inte länge från det att annonsen publicerats till det att första intervjun var inbokad, och därefter flöt det på. Jag kände vidare efter bara ett par intervjuer att respondenterna delade med sig av mycket intressant och användbar information visavi studiens syfte och frågeställning, och efter den nionde intervjun var jag mycket nöjd med mättnaden av data. Utmaningen som följde av det var just omfattningen av datamaterial som nu skulle fortsätta analyseras (Bryman, 2011). För att genomföra bearbetningen av materialet var min tematiska analysmetod, som presenteras i slutet av detta kapitel, ett viktigt verktyg för att arbeta strukturerat och behålla fokus.

4.3.1 Intervjuaraffekter och forskarrollen

När jag postade studiens annons på Facebook för att nå respondenter gjordes detta från mitt privata Facebook-konto där vissa av mina synliga personliga egenskaper avslöjas, exempelvis kön, ålder och etnisk bakgrund. Jag är medveten om att detta kan ha haft viss påverkan gällande vilka som anmälde sitt intresse om medverkan i studien. En reflektion här gäller könsfördelningen om sju kvinnor och två män vilket eventuellt skulle kunna bero på dels att jag är kvinna och dels att studien i första hand behandlar mäns våld. Även om dessa synliga personliga egenskaper hos mig inte går att påverka är det något jag kontinuerligt reflekterat över för att minska dess effekter. För att minimera riskerna av att intressera en alltför homogen grupp reflekterades noga över formuleringar vid skapandet av annonsen, där fokus låg på de erfarenheter som efterfrågades istället för att nämna personliga egenskaper bortsett från åldersgränsen på 20 år. Även efterfrågade erfarenheter presenterades brett och öppet för att inte göra annonsen alltför snäv vilket skulle kunna resultera i få intresserade. Samtidigt som det också var viktigt med tydlighet och inte vara missledande och behöva avböja förfrågningar om medverkan. Samtliga som hörde av sig med intresse att medverka hade erfarenheter relevanta för studien vilket jag tolkar tyder på att annonsen var tydlig.

Vid intervjuundersökningar kan egenskaper hos mig som intervjuare även påverka intervjupersonens svar (Bryman, 2011). Exempel på detta skulle kunna vara det faktum att jag är kvinna och studien behandlar mäns våld alternativt intervjupersonernas vetskap om mitt intresseområde och studiens syfte, vilket båda skulle kunna vara upphov till att intervjupersonen svarar det de tror mig vilja höra. För att minimera sådana risker krävdes reflektion i samråd med mina handledare både vid utformandet av intervjuguiden och kring mitt förhållningssätt under intervjun. Ett led i detta var mitt sätt att hålla i intervjun där jag gentemot respondenten var noga med att påpeka att det inte fanns några rätt och fel och att jag var intresserad av att höra deras berättelse och det som de ansåg viktigt att lyfta i sammanhanget. Intervjuguiden var vidare ett bra stöd både för att hålla koll på att jag fick svar på de frågorna jag önskade även om respondenterna som sagt gavs stor frihet att berätta öppet, samt som påminnelse och tips i mitt agerande som intervjuare. Gällande maktobalans och intervjupersonens beroendeställning till mig som forskare sägs att det alltid till viss del finns då jag tolkar deras berättelse. Att jag inte kände intervjupersonerna sen innan och att deras deltagande var helt frivilligt och utan ersättning var åtgärder för att hantera och minimera detta, ihop med mitt sätt att hålla intervjun som tidigare presenterad.

4.3.2 Reliabilitet och validitet

En studies reliabilitet handlar om resultatets tillförlitlighet (Bryman, 2011). Detta begrepp går lättast att applicera på kvantitativ forskning då det hör samman med mätning, exempelvis huruvida ett resultat är detsamma vid upprepade mätningar eller oberoende av vem som utför testet. Trots denna studies kvalitativa karaktär vill jag kort benämna hur jag förhåller mig till begreppet. Som påvisat i stycket hermeneutisk ansats framkommer alla berättelser från en viss person till en annan, i ett särskilt sammanhang och i en speciell tid, vilket allt sammantaget påverkar vad som sägs och hur det tolkas. Utifrån att denna studie bygger på människors personliga upplevelser och erfarenheter av händelser i sitt liv tillbaka i tiden, menar jag dock att upprepad undersökning vid senare tidpunkt- med samma respondenter- med stor sannolikhet hade kunnat ge samma svar. Eftersom personernas berättelser även bygger på mina tolkningar hade en annan forskare dock kunnat få andra svar från samma intervjupersoner även vid utgångspunkt av samma studie, delvis utifrån de intervjuaraffekter och forskarrollen som diskuterades i avsnittet ovan. Det är därför svårt att svara på huruvida denna studie har hög eller låg reliabilitet. Mitt sätt att hantera detta har varit att så tydligt som möjligt redovisa studiens metodval och tillvägagångssätt.

Vid fråga om validitet undersöks sambandet mellan data och verklighet- studiens giltighet, alltså om jag undersöker det jag påstår mig undersöka- vilket vanligen delas in i extern och intern (Bryman, 2011; David & Sutton, 2011). Den interna validiteten handlar i detta fall om de svar som framkommit från studiens respondenter, och den externa om hur dessa svar skulle kunna anses generaliserbara på en större population. Studiens syfte visar på min strävan att

undersöka upplevelser av boende och umgänge mellan barn och en pappa som brukat våld, hos personer med erfarenheter av pappas våld i hemmet under barndomen. Att jag intervjuar personer med relevanta erfarenheter, frågar om de frågor som ämnas belysas samt diskuterar och besvarar desamma i resultatet menar jag visar på hög intern validitet. Med det sagt är studiens representerade berättelser dels begränsade i antal och dels högst subjektiva. Personernas perspektiv är inte de enda som finns, varken gällande deras enskilda fall eller gällande den sociala verkligheten i stort. Om en liknande studie hade utförts med andra respondenter kan därmed hända att andra svar hade framkommit. Med det sagt finns tydliga kopplingar mellan respondenternas berättelser och till teori och tidigare forskning, vilket jag menar talar för studiens externa validitet.

4.3.3 Etiska överväganden

Vid forskning finns det vissa utgångspunkter för forskningsetiska överväganden som ska följas i enlighet med individskyddskravet (Vetenskapsrådet, 2017). Individskyddskravet kan konkretiseras i fyra allmänna huvudkrav på forskningen vilka kallas informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (ibid.). Som nämnt tidigare i detta kapitel informerades samtliga intervjupersoner om studiens syfte både genom annonsen för studien och via ett informationsmejl vid visat intresse, innan intervjun. På den samtyckesblankett de fick signera innan intervjun startade gavs vidare information om att deras deltagande var frivilligt och att de när som helst utan närmare förklaring kunde avbryta sitt deltagande. Intervjupersonerna informerades också om att de skulle bli anonymiserade i studien och att deras uppgifter behandlas med största möjliga konfidentialitet. Detta innebar exempelvis att ljudfilen transkriberades så fort som möjligt till en anonymiserad text, namngiven med ett alias, och att ljudfilen därefter raderades. Intervjupersonernas personuppgifter samt kommunikation oss emellan togs också bort för att minimera all risk att någon skulle kunna spåras, samt i enlighet med etikrådets rekommendationer. Överensstämmande med nyttjandekravet används insamlade uppgifter endast för forskningsändamål.

Enligt regler på Malmö universitet ska samtliga uppsatser med etiskt känsligt innehåll och som på något sätt skulle kunna påverka den medverkande personen negativt, genomgå en etikprövning. Studien genomgick etikgranskning av Etikrådet på Malmö universitet, fakulteten för hälsa och samhälle (diarienummer HS2019, löp nr. 52).

Jag vill i samband med detta också nämna att samtliga intervjupersoner visat stor tacksamhet för att studien genomförs och uttryckligen sagt att det är ett viktigt ämne att prata om då det alltför ofta tonas ner och döljs både inom de enskilda familjerna och inom samhällets funktioner. I och med det mer eller mindre känsliga ämnet som intervjuerna trots allt berörde ville jag som forskare givetvis göra allt jag kunde för att säkerställa respondenternas välmående och tillförsäkra att vårt samtal inte skulle påverka dem negativt. Inför intervjuerna hade jag sett

över psykosocialt stöd att hänvisa till, vilket gjordes i slutet av intervjun om det framkommit behov av detta eller om personen själv bad om det. I ett av fallen bokade jag tid för samtal åt en respondent som önskade detta. I ett annat fall återkom en intervjuperson och bad om den transkriberade intervjun då hen menade sig aldrig ha lyckats berätta så sammanhängande för någon och skulle vilja fortsätta skriva ner sin livshistoria som en del av läkeprocessen.

4.4 Tematisk analysmetod

Som framkommer i stycket datainsamling bygger studiens data på nio stycken intervjuer vilka sammanlagt pågick i elva timmar och genererade 140 sidor transkriberad text. Med vetskap i att transkribering av intervjuer tar mycket tid, upp till fem-sex gånger så lång tid som själva intervjun (Bryman, 2011), transkriberade jag så snart jag kunde efter genomförd intervju. I och med den kontinuerliga transkriberingen, lyssnandet och skrivandet av personens ord, blev det också i detta skede en direkt första typ av analysering. Detta arbete med de första intervjuerna gav mig också lärdomar till efterföljande intervjuer. Att påbörja analys och transkribering av intervjuer är något som Bryman (2011) anger som ett led i kvalitativa analyser både för att öka förståelsen av insamlad data, bidra till det teoretiska urvalet samt för sin egen skull att inte just drunkna i data när insamlingen är klar.

När alla intervjuer var genomförda och transkriberade fortsatte analysarbetet. Jag började då med att läsa igenom intervjuerna i sin helhet en och en och göra markeringar i texten. Efter att både ha lyssnat till personerna när de berättade, antecknat, och sedan lyssnat igenom ljudinspelningen och skrivit ner ord för ord, hade jag i detta läge en tanke om vad jag skulle markera, i form av sådant som noterats återkom i flertalet intervjuer, alltså repetitioner och likheter. Markeringarna kunde också handla om sådant jag fann extra anmärkningsvärt, där vissa intervjupersoners berättelser kunde skilja sig från resten. Dessa markeringar ledde i nästa steg av analysen till skapandet av teman som då främst byggde på repetitioner, likheter och skillnader i intervjuerna med fokus på studiens syfte i form av barnets situation vid pappas våld i hemmet. Vid nästa genomläsning placerades citat och stycken från intervjuerna in under valda teman vilka jag även började sammanlänka och utveckla med teori och teoretiska begrepp. Genom denna typ av tematisering fick jag en tydligare helhetsbild och översikt av vad som framkommit under intervjuerna, och utifrån materialets stora omfattning även möjlighet till avsmalning visavi studiens syfte och frågeställning. Som presenterades i stycket metodologisk ansats bygger detta på den hermeneutiska cirkeln där jag går från del- till helhet, och där det handlar om sambandet mellan det som ska tolkas, dess sammanhang och min förförståelse.

Bryman (2011) menar att en tematisk analys är det vanligaste angreppssättet av kvalitativ data, men att detta är en strategi som saknar tydlig bakgrund och specifika tekniker vilket är förekommande i andra kvalitativa analysmetoder. Det

finns dock rekommendationer av områden att leta efter i sin tematisering där jag som beskrivit ovan främst utgick ifrån repetitioner, likheter och skillnader i intervjuerna. Andra typ av teman kunde byggas på metaforer och analogier där intervjupersonerna exempelvis kunde beskriva sin pappa (hans beteende eller humör) utifrån liknelser. Som nämnts sammanlänkade jag också intervjupersonernas berättelser med tidigare forskning, teorier och teoretiska begrepp vilket är ett område i tematiseringen som Bryman (2011) kallar teorirelaterat material. Då jag utgick ifrån ett induktivt angreppssätt var det också på detta sätt jag kom fram till studiens teoretiska ramverk. Parallellt med tematiseringen kopplades intervjupersonernas svar och mina analyser med hjälp av tidigare forskning och det teoretiska ramverket mer konkret till studiens forskningsfrågor, för att på så vis närma mig studiens resultat och slutsatser.

5. RESULTAT OCH ANALYS

Under intervjuerna med studiens nio respondenter har det framkommit många viktiga aspekter gällande barns situation då en pappa utsätter dem för våld i hemmet. Som nämnts har det även framkommit våld från andra håll, både från mamman och från övriga vuxenvärlden. Då syftet i denna studie berör barns situation utifrån pappans våld, kommer i följande resultat- och analyskapitel detta vara fokus även om annat våld också kommer nämnas.

Studiens resultat kommer diskuteras och analyseras i teman som behandlar barnens våldsupplevelser, barnens vardag och boendesituation, våldets konsekvenser, uppbrottet med pappan samt barns rättigheter och vuxnas ansvar och skyldigheter. För att göra detta så tydligt som möjligt presenteras de olika teman i största möjliga mån utifrån kronologisk ordning och från personlig - till strukturell nivå. Kapitlet har som mål att besvara studiens forskningsfrågor; om respondenternas egna upplevelser av sin boendesituation med pappan samt vuxnas agerande på deras situation, samt hur de utifrån sina erfarenheter och insikt över tid resonerar kring barn i liknande situation som dem.

5.1 Barndomens våldsupplevelser

Samtliga nio respondenter i studien har blivit utsatta av pappans våld under flera års tid av deras barndom, med start från att de var bebisar eller bara några år gamla. Våldsupplevelserna med allt från försummelse, psykisk förnedring och mobbing till fysisk bestraffning och våld som på flera sätt hotat barnets liv, har minst sagt präglat deras barndom och påverkat deras varande. Jasmines allra första minnen i livet handlar om pappans våld, både hotelser och direkta slag:

”Han använde klassiska gamla uppfostringsmetoder där han luggade och han typ drog i örat, och han kunde också, det mest förnedrande var, och det var också oftast i ett speciellt rum [...] och då visste man att om pappa drog med en upp till det rummet då visste man att nu kommer han slå mig. Och det bestod i att han la en över knät och liksom smiskade en med händerna, och ju äldre jag blev desto mer höll jag fast i byxorna och trosorna så att han inte skulle kunna göra det...”

Jasmine berättar också om hur hennes pappa, som var nästan två meter lång, ofta skakade henne och kunde hålla upp henne mot väggen. Han kunde även stänga in hennes mamma och hota med att han skulle ta barnen ifrån henne. Våldet Jasmines pappa utsatte henne och hennes familj för var alltså både fysiskt och psykiskt. Våldet har också en tydlig koppling till hemmet vilket istället för att vara en trygg plats för barnet blev förknippat med otrygghet.

Caroline var också utsatt av polyviktisering genom både fysiskt och psykiskt våld direkt riktat mot henne samt upplevt våld mot hennes mamma. Hennes

föräldrar skildes när hon var 3-4 år och det enda minne hon har av sina föräldrar tillsammans är från en våldsepisod:

”Jag vet inte hur gammal jag var men jag satt vid bordet [...] och åt gröt. [...] min syster satt framför mig och tittade på mig så hon såg inte vad som hände. Bakom min syster var en vägg där min pappa drog upp min mamma mot väggen och tog stryppgrepp på henne, och jag såg liksom i hennes ögon att hon blev jätterädd.”

Bilden av sin mammas rädsla har tydligt etsat sig kvar hos Caroline, liksom sina egna känslor av konstant oro och skräck för vad hennes pappa skulle kunna utsätta henne för. Trots vuxnas vetskap om pappans våldsamheter bodde Caroline och hennes tvillingsyster hos sin pappa varannan helg efter skilsmässan. Helger som präglades av oförståeliga bestraffningar och ett konstant förtryck.

Jasmine och Carolines beskrivning av våldet som oförutsägbart och ologiskt är genomgående från respondenternas berättelser. Barnen visste sällan eller aldrig vad de hade gjort som deras pappa inte uppskattade och fick inte heller någon förklaring till varför de straffades. Många beskriver att denna ovisshet skapade en konstant rädsla att göra fel. Barnens första levnadsår, då de skapar sin anknytning till föräldrarna och är som mest beroende av trygghet och omsorg (Broberg et al., 2015; Mackenzie, Rogers & Dodds, 2014; Eriksson & Näsman, 2008), blev istället en tid fylld av oro och direkt fara. Deras utrymme att utveckla sin egen autonomi och aktörskap begränsades kraftigt (Lotz, 2014). Barnens sårbarhet var dessutom extra stor utifrån att utsattheten var orsakad av den eller de personer som vanligtvis skulle ha försett dem med dess primära omsorg (ibid; Mackenzie, Rogers & Dodds, 2014; Mullin, 2014).

5.1.1 Förnekelse och normalisering

Oavsett våldskaraktär är pappans förnekelse av våldet genomgående i respondenternas berättelser, tillika barnens känslor av våldet som normaliserat. Pappans förnekande av våldet kunde yttra sig i direkt dementerande att en våldsepisod ägt rum eller total ignorans att något anmärkningsvärt skulle ha hänt (jmf Isdal, 2001; Cavanagh et al., 2001). Förnekandet gjorde barnen förvirrade och förvrängde deras verklighetsuppfattning då pappans agerande var motsägelsefullt i relation till deras egna känslor och upplevelser. Jasmine är en av de som beskriver hur hennes pappas förnekelse påverkade henne:

”Jag var väldigt styrd av hans humör liksom och framför allt så blev min verklighetsuppfattning väldigt påverkad för han kunde gå loss på mig på kvällen och sen om jag kom ner och var ledsen rimligtvis så kunde han säga ’varför är du ledsen det är ju ingenting som har hänt’, ’men pappa du slog mig igår’, ’nej pappa har inte slagit dig, pappa skulle aldrig göra det’.”

I förhållande till pappans förnekelse av våldet berättar Jasmine också om sin vilja som barn att alltid göra sin pappa stolt och glad. Jasmine hänvisar till att barn ofta

är så mycket i nuet. I stunden kunde hon bli ledsen för att han inte bekräftade hennes känslor, men så fort han var glad blev hon glad för då gick hon in i det. Alexander berättar hur förnekelsen påverkade hela hans person:

”Det var en väldig förnekelse från mina föräldrar, så det kändes ju som att jag var helt galen. Som att jag inte visste vad som var sant och vad som inte var sant. [...] Och det är ju så att jag förträngt och stängt av väldigt mycket, och liksom inte varit närvarande i min kropp rent känslomässigt. [...] Jag litade inte på någon. Det var ju det dubbla i att jag dels såg att jag blev sviken så tidigt av så många, även av två dagmammor som jag var hos där jag blev slagen. Och, det här att andra vuxna beskrevs som farliga.”

Alexanders utsatthet av båda hans föräldrar och dessutom av två dagmammor gjorde att han inte hade något förtroende för vuxenvärlden utan bar alltid med sig en rädsla att bli slagen. Hot och varningar om faror i kombination med återkommande direkta våldshandlingar bekräftade gång på gång hans farhågor om vuxnas behandling av honom och känslor av otillräcklighet. Alexanders sociala nätverk utanför familjen blev i detta fall något som bidrog till hans utsatthet istället för att vara ett skydd (Hydén et al., 2016).

De våldsutövande vuxna som återfinns i alla respondenters berättelser och som här exemplifierats genom Jasmine och Alexander, utnyttjade sitt maktövertag för att påverka barnens verklighetsuppfattning för egen vinning. James et al. (1997) och Qvortrup (1994) menar att detta är ett exempel på barns underordnade position gentemot vuxna där barnens intressen underordnas vuxnas intressen. Varken Jasmynes eller Alexanders känslor togs på allvar utan istället var det de vuxna som berättade för barnen vad som hade hänt och inte hänt samt vad som var rätt och fel. De vuxna såg barnen som inkompetenta och som något de genom sin maktposition kunde dominera (ibid). Genom att barnens upplevelser ogiltigförklarades blev det som att upplevelserna stundtals ”upphörde” och bidrog till en svårbegriplig verklighetsuppfattning (Leira, 2002).

De vuxnas förnekelse i kombination med våldet som tabuiserat trauma bidrog liksom normaliseringen av våldet att vissa barn inte såg någon mening med att prata om sina upplevelser med någon (Isdal, 2001). Robins pappa utsatte honom för psykisk misshandel under hela uppväxten:

”Jag tänkte ju bara att det var normalt. Det fanns ingen anledning att försöka få fram någonting från något som var normalt... Det var ologiskt för mig. Så där inom familjen fanns det ingen anledning att prata om det. Utanför familjen så samma sak där, jag tänkte ju att alla mina vänner upplevde samma sak. Med en pappa som tyrann, och mobbing som vardag... Så det var inte det att jag var rädd för det eller skämdes för att prata, det var bara det att det här är normalt så vad är anledningen att prata med någon om det...”

Robin trodde länge att hans pappas behandling av honom som barn var helt normal. I likhet med Isdals (2001) begreppsförklaring och Cavanaghs et al. (2001) förklaring av män som utövar våld, kan sägas att pappan lade skulden och ansvaret för den nedvärderande behandlingen på Robin genom att säga till honom hur dålig han var och att han förtjänade behandling därefter. Istället för att pappan som omsorgsperson hjälpte Robin i sin utveckling av autonomi och aktörskap blev pappans maktöverordning som vuxen något som begränsade honom (jmf Lotz, 2014). Som nämnts trodde Robin exempelvis att alla barn var oönskade misstag vilket han accepterade ända tills han i tonåren fick se att det fanns en annan verklighet.

5.1.2 Barnens behov och pappans bristande föräldraförmåga

Ett genomgående tema bland intervjupersonernas berättelser är deras längtan efter att känna sig älskad av sin pappa, göra honom stolt och att få hans bekräftelse. Louise kände sig aldrig tillräcklig i sin pappas ögon. Hon berättar hur hon alltid försökte leva upp till hans krav, vilket istället för att ge henne den bekräftelse hon sökte gjorde att hon mådde ännu sämre av att ständigt känna sig misslyckad:

”Försökte allmänt bryta ner mig själv för att jag kände typ att jag inte var värd någonting och jag vet inte varför jag kände sånt stort, det gör jag fortfarande, sånt stort behov av att göra pappa stolt...alltså jo, det är klart man vill ju att ens föräldrar ska vara stolta över en men till exempel med mamma så har jag aldrig känt så men det är kanske för att jag vet att hon alltid är stolt över mig oavsett vad jag gör. Så det kan ju ligga nånting där, att jag har alltid velat vara toppelven och den som är lagkapten i fotbollslaget och så...du vet, alltid velat vara den han vill ha som dotter men aldrig kunnat leva upp till det...”

Louise beskriver tydligt sina behov som barn i fråga om att känna sig älskad och bekräftad av sina föräldrar vilket är en del av att som barn skapa en trygg anknytning till sina omsorgspersoner (Broberg et al., 2015). I sin mamma beskriver hon en trygg anknytning där hon vet att hon var älskad utan att behöva prestera. Hennes pappa kunde i motsats öppet visa sitt missnöje med henne genom att säga rakt ut att hon var dålig för att hon presterade dåligt i skolan och att hon inte hade någon framtid. Han rättfärdigade med andra ord sin egen behandling av henne genom att lägga skulden på henne (Cavanagh, 2001). Pappans återkommande förnedring, hans orimliga krav och ignorans av hennes behov gjorde henne otrygg i relationen med honom. Louise och hennes lillebror bodde hos pappan varannan helg. Han jobbade nätter och var därför iväg nattetid och sov på dagarna, även när barnen var små. Pappans bristande föräldraförmåga visar sig med andra ord på flera plan, både genom att inte kunna bemöta sitt barns primära behov av kärlek och omsorg, och genom direkt förnedring och försummelse.

Caroline är en annan som kan exemplifiera barnens behov av bekräftelse och att alltid vilja vara sin pappa till lags. Carolines pappa är vidare en av de få som erkänt sina handlingar och sitt beteende:

”Och det har han ju också själv berättat att 'jag hade inget tålamod med er, det luktade skit och bajs överallt', och att gå från att va fri och singel till att helt plötsligt ha två ungar som skiter och bajsar och gråter och att det var skitjobbigt för honom. Och han berättade hur jobbigt det var när vi grät och han kunde ge oss en örfil och sen ångra sig men sen ge oss en örfil igen... Han skäms inte ens för att prata om det.”

Carolines pappas sätt att hantera sina barn, och reflektionen kring sina egna handlingar, behöver analyseras i förhållande till hans kulturella bakgrund (James & Prout, 1997). Pappan var inte själv uppvuxen i Sverige och Caroline säger att han hade en annan syn på barnuppfostran jämfört med hennes övriga släkt och kompisars föräldrar. Att han inte själv ansåg sig göra fel kan förklara varför han inte hade problem med att erkänna sitt beteende eller ångra det. Likt Louise pappa, hade även Carolines pappa höga krav gällande prestationer, bland annat i skolan:

”Jag tror vi var sådär 8 år när vi skulle öva på multiplikationstabellen, och så kunde han fråga frågor att 'vad är 5 gånger 5' och så skulle man svara snabbt och om man inte svarade tillräckligt snabbt kunde man få en örfil typ.”

Carolines pappa hade uppenbart bristande förmåga att tillgodose sina barns behov, både då de var bebisar och i skolåldern. Hans sätt att bemöta barnen var med negativ kontroll och direkt våld. Som Caroline beskriver använde han våldet bland annat som uppfostringsmetod vilket dessutom ledde till allvarigare fysiskt våld precis som Jernbro & Jansson (2016) menar ofta blir fallet. Som getts exempel på var både Louise och Carolines pappor mycket prestationsinriktade och auktoritära i sin uppfostran. Likt Forssell och Cater (2012) fann i sin studie som presenterad i tidigare forskning, är återkommande beskrivningar av respondenternas pappor också frånvarande, oengagerade och krävande tillika brukande av negativ kontroll och ignorans av barnens behov. Pappans fysiska närvaro i barnens liv var därmed inte detsamma som att han gav dem omsorg.

Respondenterna beskriver sina pappors beteende som skrämmande och enväldigt, och skildrar honom metaforiskt som ett monster och tyrann. Samtliga respondenter berättade också att de som barn inte ville bo med sin pappa, men att de på grund av rädslan för honom inte vågade säga detta rakt till honom. Genom hans våldshandlingar hade han tagit än mer makt utöver den han som vuxen man redan besatt, och barnen i en redan underordnad position och dessutom i beroendeställning fick än svårare att uttrycka sin vilja gentemot honom (James et al., 1997; Qvortrup 1994; Cavanagh et al., 2001). Gällande boendesituationen var detta extra tydligt. Barnen som hade skilda föräldrar försökte ta hjälp av sin mamma genom att säga att de bara ville bo hos henne. Mammorna i dessa fall hade också vart utsatta av mannen och kan därför tänkas hade svårt att ställa krav. Mannen hade genom våld tagit än mer makt även över mamman (Cavanagh et al., 2001). Två mammor tog hjälp av terapeuter vilka i båda fallen bekräftade att det

var pappan som var källan till barnens dåliga mående. Trots det fortsatte dessa pappor ”hävda sin rätt” att ha barnen boende hos sig vilket också blev utfallet (utan rättslig påföljd). Barnens behov och pappans bristande föräldraförmåga kan alltså ses som underordnat pappans makt. Att pappan tillika mannen fick sin vilja igenom även då barnen och mamman tog hjälp av samhällets stödinstanser menar jag i linje med Cavanagh et al. (2001) och Lundgren et al. (2001) även visar på hans maktöverordning på ett strukturellt plan.

En respondents berättelse, Saras, sticker ut i jämförelse med övrigas gällande våldsomfattning och hela livssituationen. Sara beskriver sina tre första år som ”hyfsat bra”. Hon bodde då enbart med sin mamma då hennes pappa var inlagd på en psykiatriavdelning. När hennes lillasyster föddes, samma dag som hennes mamma kom hem från BB, kom även pappan hem på heltid:

”Och sen dess så började det väl kan man säga. [...] I början var det liksom bara, eller inte bara, men mest bestraffning för att jag gjorde fel typ. Och sen eskalerade det ganska mycket. Och min mamma blev också slagen av honom. Han drack mycket.”

Sara beskriver själv hur pappan inte kunde ”connekta” med henne. Hon var tre år då och i en utvecklingsfas som naturligt kan innebära att testa gränser. Då pappan inte hade förmågan att hantera detta beteende använde han fysiskt våld som bestraffningsmetod, vilket citatet visar på eskalerade desto äldre Sara blev.

5.2 Barnens vardag och boendesituation

Respondenternas vardag kopplat till våldet skiljde sig till viss del åt, framför allt mellan de som alltid bodde med sin pappa och de som hade skilda föräldrar och därför bodde hos honom kortare tidsintervaller. Som nämnts ville ingen av de med skilda föräldrar bo hos sin pappa utan istället hade de velat bo på heltid hos sin mamma. Av olika anledningar fortsatte samtliga barn ändå bo hos sin pappa även om tiden i något fall reducerades från varannan vecka till varannan helg efter barnets önskemål. Något som är återkommande i berättelserna från de fyra respondenter vars föräldrar skilde sig under deras barndom, är hur de som barn hänvisade till den dåvarande 12-årsregeln i Föräldrabalken. En paragraf som tidigare innebar att barn då de uppnått en ålder av 12 år skulle få ökad självbestämmanderätt gällande verkställighet av domar i VBU-mål. Vissa av barnen hade själva koll på denna ”regel” och i andra fall var det barnens föräldrar som hänvisade till den när barnen tog upp att de inte ville bo hos sin pappa. Tre av fyra benämner den dock som ”14-årsregeln”. Här berättar Caroline:

”Men jag minns också att när jag var 10 och sa till mamma, att måste jag gå till pappa, så sa hon att ja du måste gå till pappa men när du är 14 så får du bestämma själv. Så det är bara fyra år kvar. Och det var ju hemskt att höra. Jag blev ju, jag kände mig helt meningslös, fyra år! Det kändes som en livstid! Jag kunde inte tänka fyra år framåt.”

För Caroline innebar den tidigare paragrafen inte en hjälp utan istället hade hon velat bestämma över sin boendesituation själv långt tidigare. För henne som barn och i en situation hon redan såg som outhärdlig skapade bilden av dessa fyra år ett enormt ångestpåslag. I slutändan behövde hon inte vänta fyra år utan när pappans intresse för att hon skulle bo hos honom försvann då hon var 12 såg hon sin chans. Hon berättar hur hon ändå fortsatte ringa honom varje vecka och gå dit då och då ända tills hos var 16 år:

”Och jag vet inte ens varför, jag ville ju liksom inte, men jag var ju verkligen i hans våld. Jag gjorde det som jag trodde att jag behövde göra för jag tror att jag fortfarande var rädd liksom, och jag trodde att det skulle bli konsekvenser om jag gjorde fel eller om jag inte tillfredsställde pappa liksom.”

Precis som Caroline beskriver, var hon i sin pappas våld. Trots att hon hade lyckats lämna boendesituationen med honom kände hon fortfarande en rädsla för vad som skulle kunna inträffa om hon slutade vara ”pappas flicka”. Hon fortsatte därför ta vuxenansvaret och gav pappan en typ av omsorg som han aldrig gett henne.

För Louise fick paragrafen en mer positiv innebörd. Hon hade lyft första gången med sin mamma när hon var ungefär 12 år att hon inte ville bo alls hos pappan. När mamman hade tagit upp det med pappan hade han dock reagerat med ilska och motstånd, och krävt att hon ändå skulle bo kvar med honom som alltid, varannan helg.

”... men sen när jag var 14 så fanns det nån sån, jag vet inte, det är nog ingen lag men det är väl nån sån barnens rätt typ att när man är 14 och har skilda föräldrar får man bestämma var man ska bo. Och då sa jag, mamma. Och så träffade jag pappa ibland på lov...”

Även om åldersgränsen kopplad till verkställighet av domar i VBU-mål idag är borttagen för att underlätta även för yngre barn att komma till tals, är det fortfarande vuxna som avgör när barnen har rätt att få sin vilja tillgodosedd. Vuxna skapar de strukturella villkor som omgärdar barnen och som påverkar deras varande (James et. al, 1997; Qvortrup, 1994), vilket här fick direkt påverkan för Louise. Om hennes vilja hade blivit tillgodosedd tidigare hade hennes förutsättningar att både komma bort från våldet tidigare och må bättre i sitt varande vart betydligt bättre. För även om hon tillslut inte längre behövde bo med honom så kom åren med våldet ikapp henne och en tid efter att hon flyttat därifrån eskalerade hennes psykiska ohälsa med självskadebeteende, depression, ångestattacker och ett antal självmordsförsök.

Robins föräldrar bodde ihop hela hans barndom. Hans mamma utsatte honom aldrig direkt men då han inte heller kände hennes stöttning för att stå emot pappans konstanta förtryck av honom ville han i tonåren ändå flytta från båda sina

föräldrar. När han kom upp i tonåren hade han även själv börjat göra mer motstånd vilket han inte vågat tidigare. Efter en episod då pappan hade spottat på Robin försökte han ta hjälp av skolkuratoren. Skolkuratoren i sin tur kopplade in socialtjänsten för utredning men det enda som hände därefter var ett möte med föräldrarna som Robin inte fick någon återkoppling ifrån. I likhet med Brobergs et al. (2015) studie är detta ett exempel på när samhällets skyddsnet missat barnets skyddsbehov och värderat den vuxnas ord högre än barnets (James et. al, 1997; Qvortrup, 1994). Istället för att ta barnets ord på högsta allvar valde de professionella från socialtjänsten att tro på mannens ord. Istället för att tas ifrån våldet och skyddas blev Robin därmed lämnad oskyddad kvar med sin pappa. Enligt Robin blev våldet dock inte värre då pappan ändrade strategi till total ignorans. Robin var dock *“hellre ignorerad än förtryckt.”*

5.2.1 Anpassning och motstånd

För att respondenterna som barn skulle kunna hantera sin vardag med det oberäkneliga våldet använde de sig av medvetna eller omedvetna strategier, antingen för att anpassa sig efter pappan alternativt göra motstånd. Caroline som bodde med sin tvillingsyster varannan helg hos pappan berättar om deras strategi att samarbeta i kampen att undkomma pappans bestraffningar:

”Jag lärde mig inte knyta skorna förrän sent så min syster var tvungen att knyta mina skor i smyg så att pappa inte skulle se att jag inte kunde och kalla mig för dumskalle eller slå mig...så vi brukade hjälpa varandra att dölja varandras brister. Så hon knöt mina skor i smyg.”

Caroline gjorde alltid vad hon kunde för att hålla sin pappa nöjd, vilket det handlade om henne som person, hennes skolresultat eller att visa uppskattning gentemot sin pappa. Hon anpassade hela sin person när hon var hos honom för att vara honom till lags, både för att skydda sig själv men också för att han besatt den makten utifrån Carolines beroendeställning till honom. Alexander beskriver också hur hela hans person påverkades:

”...jag hade liksom lagt mig till med något lillgammalt, perfekt uppträdande, så att det fanns ingen direkt lekfullhet...jag försökte anpassa mig så gott det gick och hoppas att inte få stryk, från vem som helst egentligen, som jag egentligen var rädd för. Jag tänkte att det var en norm, att det var normalt.”

Barndom förknippas ofta med en tid i livet då du just leker, är nyfiken och har ett mindre konsekvenstänk jämfört med i vuxen ålder. Alexander visar på det motsatta där hans livssituation inte tillät honom att vara barn, utan där han istället anpassade sitt varande som barn till följd av vuxnas våld.

Andra anpassningar som flertalet intervjupersoner berättar om, och som även framkom i Överliens (2007, 2012) studier, är att de undvek att ta hem kompisar. Alexander och Maria berättar hur de skämdes över sin hemsituation och inte ville att någon skulle se hur de bodde och hur de hade det hemma. Elin beskriver

ovissheten att inte veta vad pappan var på för humör. Hon ville inte riskera att han under middagen skulle få ett utbrott och skämma ut henne inför sin kompis. Samtidigt som hon säger att hon skyddade honom genom att inte låta det bli våldsamt, alltså anpassa sig. Elin berättar även om en specifik händelse när en kompis trots allt följt med henne och hennes pappas familj på semester till Danmark. Precis som vanligt blev det mycket bråk under semestern. Elin märkte hur hennes kompis snabbt förändrades och blev tyst, och valde att åka hem långt innan planerat. Elin minns att hon blev sur, men förstår idag att kompisens hade varit rädd för hennes pappa och känt sig otrygg. Något som för Elin var vardag.

Elin var också en av de som använde flykt som motståndsstrategi. Elin var två år när hennes föräldrar skildes och flyttade isär varpå Elin bodde varannan vecka i många år. Vad hon minns var hon cirka tio år när hon började känna att hon inte mårde bra av att bo med sin pappa. Hon kunde gråta helt utan stopp och rymde hemifrån en period varje gång hon var hos sin pappa. Elin har i vuxen ålder förstått att hans beteende framkallade panikångest vilket ledde till att hon flydde därifrån. Ett minne hon berättar om specifikt är när hon är 12-13 år då hon klättrat ut från sitt fönster och tagit sig hem till en kompis några kilometer därifrån. Efter ett tag förstår pappan var hon är varpå han kommer med bilen för att hämta hem henne.

”Han var verkligen helt svart för ögonen, för att han var så arg för att jag hade rymt. Och min kompis mamma försökte verkligen, ”men det är lugnt, hon kan vara här. Åk hem så löser vi det här imorgon”. Och då blev han verkligen sådär att nej, hon ska hem med mig. Och alla vi tre var verkligen superrädda för honom även om vi var tre mot en. Han var så uppe i varv. Och det var verkligen sådär att han tog mig i armarna och slet ut mig i bilen. För jag vägrade, jag var jätterädd för honom då också. Jag kommer ihåg att när vi var på motorvägen satt jag tryckt mot dörren och tänkte att ska jag hoppa ut i farten, hur farligt är det när det går såhär snabbt? Jag fick så mycket panik för jag tänkte att vad kommer hända... det kändes som ett fångelse att åka hem med honom...”

Elin rymde från pappan på många olika sätt, dels som i ovan exempel till en kompis där hon för stunden kände sig trygg, men också fritt ut i skogen eller ut på stan. Hennes ångest att känna sig inlåst hos pappan drev henne ut samtidigt som detta blev ett sätt för henne att ropa på hjälp. Hon säger att hon själv hade svårt att sätta ord på sina känslor vilket ledde till att hon sökte hjälp på annat sätt:

”Jag vet att när jag rymde så kunde jag sätta mig nästan demonstrativt på en parkbänk där det gick förbi folk nära tunnelbanan och bara sitta där och gråta i flera timmar, bara för att jag ville att någon skulle komma fram och fråga hur det var. Sånt gjorde jag ganska mycket. Alltså sökte hjälp utifrån.”

Elin berättar att hon även kunde gråta i kollektivtrafiken och ute bland folk i allmänhet bara för att hon ville bli uppmärksam, men hon kände sig aldrig sedd. Det var aldrig någon som tog hennes rop på allvar. Att Elins strategier inte

möttes upp av den övriga vuxenvärlden innebar att hennes upplevelser inte giltiggjordes. Istället upplevde hon sin person som osynliggjord och förminskad likt Hydén et al. (2016) och Leira (2002) lyfter kan bli följden av vuxnas tvetydiga eller ignorerande bemötande. I slutändan fick hon alltid oskyddad återvända hem till pappan. Själva flykten innebar även en risk i sig, att någon annan med ont uppsåt hade kunnat utsätta Elin för fara. Detta visar på hennes sårbarhet som barn för när omsorgen brister (Lotz, 2014) då pappans våld och bristande omsorg drev henne till ytterligare utsatthet och risk. Trots den utsatthet pappans behandling av Elin både direkt utsatte henne för och indirekt drev henne till, var hennes eget agerande mycket kompetent i fråga om att försöka rädda sig själv. Hon som barn sökte aktivt vuxnas bekräftelse, vilket vid respons hade kunnat vara skyddande både direkt i hennes varande och långsiktigt för bearbetning av sina upplevelser.

En annan som stundtals såg flykt som enda väg bort från våldet var Maria. Som längst höll hon sig hemifrån en vecka när hon var cirka 14 år och då kopplades även polisen in. Hon berättar hur hennes mamma tog hemkomsten bra men att hon ofta flydde hem till sin mormor och morfar några dagar först innan hon vågade sig hela vägen hem då hon uttrycker att hennes pappa troligen skulle ha slagit ihjäl henne. Även Maria fick alltså oskyddad återvända hem till den person som var så pass hotfull att hon gång på gång flydde från sitt egna hem. Fenomenet är återkommande, antingen att barnen inte ser någon annan utväg än att själva återvända hem igen eller att de blir återlämnade av en annan vuxen. Alexander var 6 år när han gjorde motstånd gentemot sin pappa på dagis:

”Jag minns att jag i 6-års åldern hade byggt ett vapen som jag tänkte döda pappa med, i förskolan, och jag var väldigt arg. Men personalen ringde pappa istället och bad han hämta mig, istället för att prata med mig om det. Så det var bara att komma hem till, vad jag upplevde som ett fängelse redan då.”

Alexander berättar att han hade påtagliga stressymptom i förskolan och skolan; skakig i kroppen, ticks, kunde inte slappna av och samtidigt trötthet till följd av orolig sömn. Dessa symptom i kombination med plötslig beteendeförändring och sitt sätt att göra motstånd likt citatet visar på, är tecken på att Alexander vart med om trauma och behöver trygghet och omsorg från vuxna. Istället för att hjälpa Alexander bort från våldet försatte förskolepersonalen honom i direkt ytterligare fara genom att skicka hem honom till förövaren. Som han också lyfter själv, sågs han som ett passivt objekt som inte ens var värt att prata med (James & Prout, 1997). När ett barn likt Alexander försöker uttrycka sin frustration och rop på hjälp, kan de vuxnas ignorans i sig också bidra till tvivel och ogiltiggjörande hos barnen att det de upplevt verkligen hänt och/eller att det är fel (Hydén, 2016; Leira, 2001).

5.2.2 Vuxna i barnets informella- och professionella nätverk

När ett barns omsorgsgivare brister blir barnets övriga sociala kontaktnät viktigt som skyddsfaktor (Broberg et al., 2015). Sammanhang där vuxna träffar barn vid allt från enskilda tillfällen till varje vecka eller varje dag kan bli avgörande pusselbitar i uppmärksammandet av barnens situation och för att bryta det barnet utsätts för (Åkerlund, 2017). Samtliga respondenter berättar om vuxna som hade vetskap om deras våldsutsatthet men inte ingrep alternativt gjorde högst tvivelaktiga bedömningar. Det kunde handla både om barnets närmsta omgivning som den egna släkten eller grannar, eller professionella som förskole- eller skolpersonal, polis, sjukvårdspersonal eller inom socialtjänsten.

Sara är en av de respondenter där det blir tydligt hur flertalet vuxna runtomkring henne inte ingripit trots tecken på bristande omsorg och synnerligen prekär situation, samt hur den professionella vuxenvärlden gång på gång gjort osäkra och mycket problematiska bedömningar. Som tidigare nämnts frånskiljer sig Saras situation på olika plan från de andras, bland annat utifrån hennes mammas tidiga bortgång:

”... min mamma dog när jag var elva, och sen eskalerade våldet mycket mot mig så jag orkade bara bo kvar i ungefär ett år. Så när jag var tolv år flyttade jag ut på gatan [...] För jag hade inte överlevt där liksom.”

Sara syftar på att hon inte hade överlevt hos sin pappa. Mamman dog av en typ av hjärnblödning framkallad av stress, vilket i hennes fall var extrem under många år på grund av mannens våld. Mammans bortgång berodde troligen indirekt på våldet. Med Sara och hennes tre år yngre lillasyster som enda vittnen gjordes dock ingen utredning, och barnen fortsatte bo med förövaren. Saras lillasyster var inte utsatt för fysiskt våld men led såklart ändå i hemmiljön. Sara berättar att hon var ett högpresterande barn som hade lätt för sig i skolan och inte gjorde mycket väsen av sig. Det till trots, har det funnits tydliga tecken på bristande omsorg där vuxna borde ha ingripit. Sara berättar dels om att hon under långa perioder inte var med på idrotten på grund av att hon hade stora blåmärken på kroppen. Hon minns också en specifik händelse då fröken pratade om FN-dagen och barns rättigheter, och att vuxna inte får slå barn. Sara hade räckt upp handen och sagt *”jo det får de om man har gjort någonting fel”*. De andra barnen hade skrattat och fröken frågade henne ingenting vidare. Istället för att läraren som professionell vuxen upplyste och försvarade Saras rättigheter, i likhet med Dodds (2014) beskrivning av barnens femfaldiga beroende till vuxna, blev hon återigen förbisedd.

Då Sara inte fick något stöd från vuxna runtomkring henne blev hennes främsta skyddsfaktor istället hennes egna personliga egenskaper i form av handlingskraft och enorm inre styrka (Grip & Axberg, 2015; Broberg et al. 2015b, 2015). Att hon egentligen var beroende av omsorg och sårbar för bristen på densamma stod inte i motsats till hennes aktörskap, utan i form av motstånd tog hon tillbaka makten om

sitt eget liv och flydde från pappans våld (jmf Överlien, 2007; Foucault, 1980). Även om denna flykt i Saras fall ledde till ytterligare utsatthet och senare även fortsatt våld.

Som hemlös bodde Sara på vinterhalvåret i källarutrymmen med toaletter hon kunde låsa in sig på. Hon berättar att hon sov på toalettstolen som var i plast istället för på det kalla stengolvet vilket var alternativet. På sommaren sov hon mer utomhus, exempelvis i busskurer. Under det år hon bodde på gatan gick hon i skolan varje dag, skötte sin personliga hygien och tvättade sina kläder i skolans gymnasal. Hon åt i princip hela sitt dagsintag av mat under skollunchen och fyllde fickorna med så många knäckebröd hon fick plats med för att klara resten av dagen. Trots det, var det fortfarande ingen vuxen som fångade upp henne, och vågade se hennes situation.

Sara hade dessutom skolios, som hon senare av läkare fick veta berodde på att hon suttit ihopkrupen så mycket i sin garderob när hon var liten och gömde sig för sin pappa. På grund av att skoliosen blev värre blev hon tillslut tvungen att uppsöka sjukhus där hon opererades akut. Det var först här som någon vuxen över huvud taget förstod hennes situation. Hon var då cirka 13 år och hade mellan hon var 3-12 år vart utsatt för grovt våld i hemmet av sin pappa samt bott ett år som hemlös. Sara var i detta skede starkt kritisk till socialen då hon hört mycket negativt från sin omgivning. Hon förstod dock att hon inte skulle klara ett liv med rullator på gatan efter operationen och lät sig bli placerad i jourhem via socialen. Samtidigt som Saras situation uppdagades av sjukhuspersonal och hon placerades i jourhem, gjordes bedömningen att hennes lillasyster kunde bo kvar hos pappan. Som den otroligt handlingskraftiga person Sara var kämpade hon för att systemen också skulle tas därifrån, men utan önskvärt resultat. Socialtjänstens svar var att de hade pratat med hennes pappa och att de tyckte han var ”jättetrevlig”. Till slut fick Sara ändå igenom att systemen fick en stödfamilj som hon var hos varannan helg. Ansvaret Sara tog på sig i denna situation som 13-åring både för sig själv och för sin 10-åriga lillasyster var större än någon vuxen i hennes omgivning hade tagit för henne. Socialtjänstens bemötande av Sara visar återigen på vuxnas syn på barn som inkompetenta och där barnets intresse underminerades vuxnas (James & Prout, 1997). Det visar också starkt på barnets flerfaldiga beroendeställning till vuxna och deras sårbarhet när vuxnas ansvarstagande brister, samtidigt som det lika tydligt inte står i motsatsförhållande till barnets aktörskap.

Vuxnas bristande omsorg och professionella vuxnas bristande bedömningar i Saras liv slutar inte här. I de jour- och familjehem hon placerades fortsatte försummelsen av henne vilket återigen försatte henne i livsfara ett flertal gånger. Hennes socialsekreterare gjorde visserligen hembesök men de pratade aldrig själv med Sara och skapade aldrig den relation som hade krävts för att ge henne förutsättningar att berätta hur hon verkligen hade det. Med utgångspunkt i Saras tidiga trauman var hennes toleransnivå dessutom ovanligt hög gällande att bli

behandlad dåligt. Att socialsekreterarna pratade mer med Saras jour- och fosterföräldrar än henne själv om hennes situation är ett tydligt exempel på när vuxna ser barnet som ett passivt objekt istället för det kompetenta aktiva subjekt hon var i utformningen av sitt egna liv (jmf James & Prout, 1997). Saras intressen och behov av omsorg och trygghet underminerades otaligt många gånger de vuxnas intressen och visar på barns strukturellt underordnade position (jmf James et. al, 1997; Qvortrup, 1994).

Även om Saras barndom är exceptionell, ifrågasätter även övriga respondenter att de inte uppmärksammades tidigare samt professionellas bedömningar och ingripande. Jag har tidigare berättat om barnens motståndsstrategier och vill återkoppla till Alexander som jag lyfte i slutet på föregående tema. Trots tydliga tecken framför allt på psykisk ohälsa i form av påtagliga stressymptom men även fysiskt i form av återkommande bulor och sår var det ingen vuxen i hans omgivning som varken reagerade eller agerade. Han berättar att den enda vuxna han kände minsta förtroende för (förutom vissa kompisars föräldrar) var en ”tant” på skolan som jobbade som rastvakt. Alexander berättar hur han kunde bli ”klängig och barnslig” gentemot henne vilket hon kunde besvara med att ge honom kramar då och då. Kvinnan hade dock många barn att hålla koll på och var inte på Alexanders skola så länge. Utöver att ge Alexander uppmärksamhet och bekräftelse för stunden var det därmed inte en kontakt som var tillräcklig för att giltiggöra och bekräfta hans våldsupplevelser och hemförhållanden, även om det till skillnad från hans dagmammor var en positiv person i hans sociala nätverk utanför familjen (Hydén et al., 2016).

Flertalet respondenter berättar hur deras psykiska mående blev än sämre i tonåren och fick andra uttryck. Självskadebeteende, självmordstankar och även försök till självmord är återkommande i respondenternas berättelser från denna tid. Flera av respondenterna fick sent i tonåren kontakt med BUP eller annan samtalsterapi för att få stöd. Dels vittnar de om långa väntetider och väl i mötena med de professionella kände de sig sällan förstådda. Louise berättar:

”... återigen det där att jag var istället tvungen att själv bli vuxen, och läka mig själv... alltså jag har pratat med så många psykologer och kuratorer och terapeuter och läkare, alla titlar som finns, och jag har aldrig fått den hjälpen som jag behövde. Och nu liksom efter snart 11 år så har jag gett upp...”

Som Louise får exemplifiera, är det genomgående att personerna inte fick den hjälp som de önskade och hade behövt. Antingen fick de aldrig frågan om vad de varit med om eller så fanns inte kunskapen om hur deras upplevelser skulle behandlas (jmf Broberg et al., 2015b). Flera respondenter menar att de hade behövt rakare och tydligare frågor. Inte minst som hjälp för de själva att förstå vad de faktiskt varit/var utsatta för. Som Robin uttryckte: *”det skrapades bara på ytan”*. Detta överensstämmer med Brobergs et al. (2015b) studie gällande brister i att kartlägga barns våldsutsatthet även hos stödjande verksamheter som BUP och

socialtjänst och därigenom kunna erbjuda rätt vård och möta barnets behov. Att det finns stora utmaningar gällande både att uppmärksamma och ge våldsutsatta barn rätt insats utefter deras behov är tydligt.

5.3 Uppbrottet med pappan och långsiktiga konsekvenser

Som framkommit under tidigare teman är barns situation vid våld i hemmet oerhört utsatt och komplex. Som Dodds (2014) påpekar är barnens beroende femfaldigt utifrån domänerna fysiskt, kognitivt, emotionellt, socialt och juridiskt beroende. När deras omsorgsgivare brister att tillgodose deras behov är de beroende av att andra vuxna träder in för att försvara deras rättigheter (ibid.). Som påvisats är det en person som fått en misshandel prövad i rätten, dock med friande dom. Den personen är också den enda som med samhällets hjälp kommit bort från våldet. Ingen annan har med samhällets hjälp skyddats från våldet. De har alla, antingen som barn eller som unga vuxna, med egen kraft till slut lyckats rädda sig själva.

När Alexander förstod att han inte kunde skydda sig själv från våldet och inte heller hade tilltro till vuxenvärlden, blev hans strategi att fokusera på skolan för att så fort som möjligt kunna flytta hemifrån. Han började tidigt jobba vid sidan av skolan och flyttade så fort han fyllde 18 år och kunde klara sig själv rent ekonomiskt. Att flytta hemifrån tidigt och distansera sig rent geografiskt från sin pappa gällde för samtliga respondenter. Tidigast av alla var Sara som 12-åring. Av de andra var det några som i 16-årsåldern valde skolor längre bort eller liksom Alexander flyttade så fort de fyllt 18. Alla utom en bor idag fortfarande i en annan stad än sin hemstad/ort och på relativt långt avstånd från pappan. Fem av de nio har även helt brutit kontakten med sin pappa. De fyra som idag har kontakt med honom beskriver skillnaden i förhållandet att det nu är på deras villkor och att de när som helst kan lämna om de vill. De är inte längre i beroendeställning till sin pappa, vilket också kan ses som den generella gränsen för när personerna flyttade hemifrån. När barnens omsorgsgivare inte tog sitt ansvar för dem tog barnen tidigt ett vuxenansvar om sig själva. Detta visar återigen på barnens aktörskap och kompetenta handlingar i utformningen av sina egna liv (James & Prout, 1997). Även om de är i behov av omsorg och sårbara för vuxnas ansvar att ge skydd, står det inte i motsats till deras aktörskap att ta tillbaka makten över sitt egna liv vilket här exemplifieras genom att samtliga flyttade hemifrån i en mer eller mindre ung ålder. Kopplat till att flytten hemifrån dock oftast gjordes då de var så pass gamla att de inte längre var i beroendeställning till honom visar också på barnens faktiska beroende och utsatthet. Sara är undantaget, men för övriga var deras beroende till en omsorgsgivare så pass starkt att de trots våld inte hade möjlighet att själva ta sig därifrån.

Eftersom respondenterna i denna studie idag är vuxna kunde de förutom att berätta om sina våldsupplevelser från barndomen och hur de tog sig därifrån, även berätta om sin livssituation därefter fram till idag. Gällande personernas mående

skiljer sig detta ganska mycket åt. Anledningarna till detta kan vara olika men det finns vissa mönster, framför allt våldets grad och omfattning samt huruvida de som barn på något sätt blev uppmärksammade och fick stöd av vuxna i deras omgivning. Ju grövre våldet var och ju färre vuxna de hade runtomkring sig som barn desto svårare har de det även i vuxen ålder. De som i princip inte hade någon vuxen omkring sig som bekräftade och skyddade dem berättar om (komplex) PTSD, återkommande depressioner och ångest, missbruk av olika slag, osunda relationer, självförakt, långtidssjukskrivningar, ekonomiska svårigheter med mera. De berättar också om svårigheter att få hjälp med sina upplevelser även som vuxna. Alexander berättar att han i vuxen ålder haft 12 olika psykologer inom det offentliga, provat ett 20-tal olika mediciner och fått ”tusen” diagnoser, men att ingen varit intresserad av vad hans symptom egentligen beror på trots att han försökt berätta. Det som var genomgående för dem vilka som barn gick i terapi, verkar fortsättande även i vuxen ålder gällande upplevelser av våld i barndomen: det skrapas bara på ytan och ingen vill riktigt se vad personens mående *egentligen* beror på. Konsekvenserna av detta blir naturligtvis oerhört kostsamma både på ett personligt- och samhälleligt plan, i form psykisk och fysisk ohälsa och långtidssjukskrivningar som följd.

5.4 Barns rättigheter - vuxnas ansvar och skyldigheter

I barnkonventionen tydliggörs barns rätt att skyddas mot all form av våld vilket innebär att staten har skyldighet att vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn medan de är i föräldrarnas eller annan persons vård. Presenterade utdrag från respondenternas upplevelser och händelser i deras barndom är alla exempel på när barns rättigheter inte tillgodosetts och när vuxna inte tagit sitt ansvar. Samtliga barn har befunnit sig på platser där det funnits professionella vuxna som borde ha kunnat fånga upp dem, inte minst på förskola och skola, men även händelser där både socialtjänst och polis blivit inblandade men där barnens situation ändå inte utretts och där barnen därför oskyddat återigen lämnats med förövaren. Genom analys i relation till barndomssociologin, lyssnade de vuxna, oavsett om de var i barnens professionella eller informella nätverk, till andra vuxna och barnens röster lämnades uppmärksammade och ohörda, trots olika motstånd som rop på hjälp från barnens håll (James et. al, 1997; Qvortrup, 1994). De vuxnas maktöverordning och tolkningsföreträde är påtaglig, både på en relationell- och strukturell nivå (ibid.; Mattsson, 2016; Cavanagh, et al., 2001). Jag menar att detta visar på vilken utsatt position barnen befinner sig i, på så många plan. För trots kompetenta motståndsstrategier är det svårt för barnen att bli hörda och sedda, på grund av pappans maktöverordning på ett relationellt plan och vuxnas överordning på ett strukturellt plan i kombination med allmänhetens okunskap för att kunna se och agera. Att våldet är tabubelagt samt barnens beroendeställning till sina föräldrar gör situationen än mer komplex och svår för barnen. Detta minskar dock inte barnens rätt att skyddas mot all form av våld, utan det ställer högre krav på vuxna att vidta lämpliga och tillräckliga åtgärder. Även om barnen utmanar det historiska och samhälleliga dominansförhållandet mellan barn och vuxna i likhet

med Bourdieus (1991) fältteori, genom att som de dominerade ta plats, göra motstånd och bryta tystnaden, så är det vuxnas ansvar att skydda barnen och genomföra det förändringsarbete som krävs både direkt och på sikt (Nilsson, 2009).

Som Åkerlund (2017) skriver om ingår också de allra flesta barn i olika relationella sammanhang. Detta kan vara antingen familj och släkt men också vänner, andra föräldrar eller vuxna på fritidsaktiviteter. Även om dessa vuxna inte alltid träffar barnen som professionell, bär de också ett ansvar både som vuxen i förhållande till ett barn, och som medmänniska. *Alla* respondenter berättar om någon vuxen i sin omgivning som för dem blev extra viktig under olika perioder i deras barndom men det var endast för *en* person som denna kontakt ledde till att hon på riktigt skyddades från förövaren. Jag har tidigare gett exempel på tecken och händelser under respondenternas barndom som tytt på att de for illa och där vuxna borde ha agerat. Jag kommer nu berätta om de pusselbitar och vuxnas handlingar som ledde till att Jasmine, efter 15 år, vågade berätta, fick sina erfarenheter giltiggjorda och kunde skyddas från sin pappas våld, samt vad detta betydde för henne.

Jasmine fick ätstörningar som 9-åring som en följd av stort ansvarstagande kopplat till våldet hemma. Hon skyddade tidigt både sin mamma och sin lillebror genom att gå emellan och stå upp mot sin pappa verbalt. Att begränsa sitt eget intag av mat blev ett sätt att kontrollera och reglera det hon kunde. För att få hjälp med sina ätstörningar började Jasmine gå i terapi när hon var 9 år. Detta hjälpte henne mycket i fråga om att få respons för sina känslor. På grund av tabu och rädsla för vad som skulle hända om hon berättade om pappans våld utelämnade hon de detaljerna, trots förtroende och bra relation med kuratorn. Första gången hon berättade om pappans våld var istället som 15-åring på konfirmationsläger.

”Jag fick va mig själv, jag blev inte mobbad för att jag tog plats utan jag fick en plats. Och fick då också vuxna människor som lyssnade på mig. Och då vet jag att jag berättade om pappa för en av mina pedagoger där uppe. Och han bestämde då ’att han får inte komma hit’. Och det för mig blev väldigt, att en vuxen markerade. ’Alltså han, han är inte välkommen hit, då ringer vi polisen’. Och det var första gången som vuxenvärlden, ’vi säger nej till det här beteendet, nej!’ Utan att jag behövde göra det själv, det var vuxenvärlden som tog det ansvaret.”

Jasmines ord beskriver väl hur hennes ansvarstagande från det att hon var litet barn i och med lägerledarens respons och giltiggörande lyfte bort ansvaret från hennes axlar och Jasmine kunde för första gången kopplat till pappans våld känna sig hörd, tagen på allvar, och framför allt, skyddad. Än hade hon dock inte berättat för någon annan så vid den tiden var det främst just den ungdomsgård där konfirmationen hölls som var hennes fristad. Det tillfälle som till slut skulle bli slutet på pappans våld hände en tid efter mötet med konfirmandledaren. Jasmine var 15 år och bodde vid tillfället hos sin mamma efter föräldrarnas skilsmässa

men hade mer eller mindre kontinuerlig kontakt med sin pappa. Början på slutet startar med att Jasmine får en hjärnskakning och då hennes mamma är bortrest blir det hennes pappa som hämtar henne vid olyckan och kör hem henne till mamman. Jasmine minns att han först var tillmötesgående mot henne men att detta snabbt byttes ut när hon bad om hjälp med att handla mat efter två dagar ensam hemma. Han kom då hem till henne och påstod att hon bara hittade på att hon var sjuk. Från ingenstans började han skrika och kastade henne i golvet. Hon hade tagit fram sin telefon för att denna gång ringa polisen, varpå han bara gick. Händelsen hade Jasmine sedan i förbifarten berättat för en lärare som hon hade förtroende för varpå läraren berättat om deras anmälningsplikt, vilket hen också fullföljde. Läraren berättade för rektorn som i sin tur gjorde en orosanmälan till socialtjänsten vilket sen även ledde till rättegång.

”Men det som hände då i alla fall, från rättegången, det blev en friande dom. Men för mig, att någon tog min historia på allvar. För det var ju inte ens jag som hade gjort anmälan. Det var ju skolan då som anmälde och socialtjänsten som drog det till rättegång. Och det betydde jättemycket för mig, och det spelade ingen roll att han inte blev fälld, för att någon hade trott på mig. Det var jättestort.”

Jasmines ord tydliggör betydelsen av att som barn ha blivit lyssnad på vilket Leira (2002) menar är av högsta vikt för att barnen ska få möjlighet att reagera på och emotionellt bearbeta sina upplevelser. Jasmine vågade bryta tystnaden till någon som bekräftade och erkände hennes upplevelser. Hon fick sina upplevelser giltiggjorda och kände mindre maktlöshet över sin egen situation. Då spelade det inte ens någon roll att domen mot pappan blev friande. Jasmine hade ändå fått upprättelse.

Jag har tidigare lyft att Jasmine kom från en välbärgad familj vilket hon är väl medveten om har påverkat hennes hjälpinsatser på många plan, bland annat genom att hennes mamma hade råd att låta Jasmine gå i terapi i många år och genom att hon gick på en skola där lärarna hade större möjlighet att engagera sig i eleverna. Kopplat till detta tema vill jag här dock nämna artikel 2 i barnkonventionen, att alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ett barns rätt till skydd från våld ska alltså inte vara beroende av föräldrarnas ekonomi.

6. DISKUSSION

Syftet med denna studie har varit att belysa och analysera barns vardagsliv vid pappas våld i hemmet, utifrån vuxnas personliga berättelser och erfarenheter av att ha levt med pappas våld i hemmet under barndomen.

6.1 Vuxnas brott – barnens fängelsestraff

Utifrån intervjuerna med studiens respondenter framkommer en bild av deras barndom med pappans våld som smärtsam, skrämmande, otrygg och ångestfylld. Bilden av den pappa som respondenterna beskriver är en man som själv placerat sig på en piedestal, med en självutnämnd maktposition att styra hela familjen. Med våld som maktmedel styr han både barnet och i flera berättelser även barnets mamma, vilka som redan underordnade får ännu svårare att våga uttrycka sig och bli hörda. Forssell och Cater (2012) intervjuade i sin studie barn som blivit utsatta för pappas våld, om honom som pappa. Likt deras resultat beskriver också respondenterna i denna studie sin pappa i negativa ordalag och som en person som ignorerade deras behov och använde negativ kontroll. Respondenternas liknelser och beskrivningar av sin pappa som monster, tyrann, patriarkal och auktoritär är återkommande. Som Cavanagh et al. (2001) också fann i sin studie om våldsutövande mäns egna beskrivningar av sig själva och våldet, använde likaså de våldsutövande papporna i denna studie, förnekelse och jämförelser för att lindra och berättiga sina egna handlingar. Bilden av den våldsutövande personen, mannen och pappan, i respondenternas berättelser är alltså inget okänt fenomen. Istället är det just den samhälleliga och historiskt patriarkala ordningen och där även barnet ses som underordnat, som återigen upprepat sig. Denna ordning visar sig både utifrån mannens maktöverordning på relationell nivå inom familjen samt utifrån hur professionella vuxna i barnets omgivning handlade. Som påvisat i resultat och analys har respondenterna försökt få hjälp både som ensamma barn och ihop med sin mamma, av skolkuratorer, familjeterapeuter och socialtjänst. De professionella har dock antingen valt att tro på pappan alternativt sagt sig tro på barnet och/eller mamman, men ändå inte agerat för att skydda barnet. Barnets rop på hjälp har alltså antingen förnekats eller nedvärderats. Utifrån analys i relation till barndomssociologin (James et. al, 1997; Qvortrup, 1994) återkommer barnens underordnade position på detta sätt gång på gång i respondenternas berättelser. Barnen ses som inkompetenta och passiva objekt där vuxnas intressen värderas högre (ibid.).

Samtliga respondenter vittnar om att de som barn inte kände sig sedda eller hörda, varken av sin familj eller av vuxna i sin närhet. På grund av pappans beteende och att de som barn tvingades bo i den miljö det skapade, hade barnen ständigt både psykiska och fysiska men. Svårt att koncentrera sig, stressymptom, oro, ångest, skakig i kroppen, självskadebeteende, återkommande blåmärken, bulor med mera, men ändå var det ingen vuxen som uppmärksammade dem. Ingen som tog de på

allvar, oavsett om deras rop på hjälp var lågmälda som exempelvis ökat behov av närhet till vuxna i skolan eller mer högljudda som att rymma hemifrån gång på gång eller till och med ”välja” att bo på gatan hellre än hos sin pappa. Respondenterna berättar att de på många sätt försökte dölja hur deras hemsituation faktiskt såg ut, något som de inte tvivlar på att de gjorde bra. Att inte någon vuxen, någon gång, kunde se igenom det har de flesta dock svårt att tro. Ingen av respondenterna ger vuxna i deras närhet skulden för att de som barn inte fick rätt hjälp, men de är starkt kritiska till att så många vuxna måste ha sett mellan fingrarna. Att så många vuxna, både bland allmänheten och av professionella, inte haft tiden, orken, viljan eller kunskapen att uppmärksamma och våga ta vidare hur de som barn egentligen hade det. Vad som egentligen låg bakom alla dessa symptom som de trots allt hade, vilket de försökte dölja dem eller inte.

För att klara av sin vardag ihop med pappan använde sig barnen av medvetna eller omedvetna strategier, likt Överlien (2007) skriver om. Barnen kunde dels anpassa hela sin person vilket kunde visa sig genom att de höll sig undan om han verkade vilja vara ifred, så det de trodde han ville höra och gjorde allt så rätt och riktigt de kunde. De ville göra honom nöjd, både i jakten på bekräftelse men också för att slippa våldet. Förutom att anpassa sig gjorde barnen också motstånd, både dolt och öppet. Som gavs exempel på i resultat och analys kunde detta visa sig genom att barnen rymde hemifrån, byggde låtsasvapen för att döda sin pappa eller stod upp mot honom verbalt. Samtliga dessa strategier hos barnen är som James & Prout (1997) vill visa på mycket kompetenta handlingar, där barnen trots sin underordnade position, genom sitt aktörskap, gör vad de kan i utformningen av sina egna liv.

6.2 Barns rätt att vara barn- kommer inte tillbaka

Till följd av pappans maktmissbruk och våldsutövning blev det hem som för barn är en mycket viktig plats för känslan av trygghet, istället en plats full av rädsla och ångest. Som tidigare påvisat har samtliga respondenter uttryckt att de på olika sätt inte mådde bra som barn av boendesituationen ihop med sin pappa. Några förstod redan som barn att det var pappans beteende som var orsaken till deras dåliga mående och för andra har förklaringen till deras känslor och mående som barn blivit tydligare senare i livet. Som gavs exempel på i resultat och analys berättade Elin hur hon rymde hemifrån gång på gång, men att det var först i vuxen ålder som hon förstod att denna flykt berodde på panikångest framkallad av hennes pappa. Istället för en trygg anknytning där pappan mötte hennes behov och gav henne tröst (Broberg et al., 2015; Grip & Axberg, 2015), fick pappans behandling av henne direkt motsatt effekt i form av otrygghet och rädsla och där även hemmet som plats förknippades med sådan smärta och ångest att hon var tvungen att fly därifrån.

Genom personernas erfarenheter och insikt över tid förstår de att deras pappas beteende och deras boendesituation ihop med honom som barn haft stor påverkan på hela deras person. De fick inte samma chans som andra barn att i barndomen bara vara barn. De tvingades i och med sin pappas våld att ta ett vuxenansvar tidigt, och känslor de tryckte undan då har idag kommit ikapp dem. Här visar sig också följderna av den otrygga anknytningen som pappans våld innebar (Broberg et al., 2015; Grip & Axberg, 2015). Samtliga respondenter berättar om besvär i vuxen ålder som de själva kopplar samman med sin pappas behandling av dem under deras uppväxt, som dåligt självförtroende och självkänsla, svårigheter att lita på människor och misstro att de själva skulle klara av en föräldraroll. Flertalet berättar också hur de själva återkommande hamnat i relationer där de fortsatt behandlats illa, både psykiskt och fysiskt. Depressioner, ångest, PTSD, drogmissbruk och långtidssjukskrivningar är likaså följder som respondenterna förknippar med det de utsattes för som barn. Jag vill här påminna om att få av respondenterna fick sina upplevelser bekräftade och giltiggjorda som barn, vilket enligt Leira (2002) och Broberg et al. (2015b) är av betydande roll för att kunna bearbeta sina upplevelser. På grund av komplexiteten av pappas våld i hemmet; upplevelsen som i sig är tabubelagd, pappans förnekelse, normaliseringen, barnens beroendeställning till pappan och vuxnas bristande förmåga att uppmärksamma barnen, så är barnens möjligheter att berätta för någon begränsade. Som presenterades i resultat och analys är det en respondent som urskiljer sig gällande att till slut ha känt sig sedd och lyssnad på som barn. Det är en respondent som uttrycker att hon fick respons och att vuxna till slut tog sitt ansvar för henne som barn och gav henne skydd. Hon har också nu i vuxen ålder kommit mycket långt i sin bearbetning av sina upplevelser som barn. Detta trots att hon var utsatt av polyviktisering från tidig ålder. Förutom att detta talar för att vuxnas giltiggörande har positiv inverkan på barnets hälsa, både på kort och på lång sikt (Leira, 2002; Broberg et al., 2015b), talar det även för att se barnen som kompetenta och aktiva i utformningen av sina egna liv (James & Prout, 1997). Jasmine i detta fall, sågs inte som underordnad de vuxna utan hon sågs till slut som aktivt subjekt i sitt eget varande (ibid.). Två stycken vuxna i hennes omgivning trodde på hennes berättelse och lyfte bort hennes känslor av skam och skuld, samt ansvaret för hennes situation, från hennes axlar. Två vuxna som blev hela skillnaden för Jasmine, och slutet på pappans våldsföring på henne.

Respondenternas resonemang kring barns boende med en pappa som utsatt dem för våld rör just möjligheten att under trygga förhållanden få frågan om deras vilja. Beroende på våldsomfattningen som respondenten upplevde, kan några respondenter tänka sig att de hade velat ha någon typ av kontakt med sin pappa i barndomen. För att det skulle kunna ha blivit bra hade det dock krävts att det skedde på deras villkor och med vuxnas stöd och skydd samt med förutsättning av ett förändrat beteende hos pappan. Barnets säkerhet måste sättas i första rummet utifrån en risk- och skyddsbedömning av professionella, samt att pappan behöver ges lämpliga interventioner kopplat till sitt föräldraskap och sin egen mentala

hälsa (Hunter & Graham-Bermanns, 2013). Sammanfattningsvis handlar det om att *se* barnen, *prata* med barnen, *lyssna* på barnen, *fråga* barnen vad de vill, *tro* på barnen och framför allt *skydda* barnen från fortsatt våld. Vuxna behöver med andra ord tillgodose barnet sina rättigheter av att få sin röst hörd och, på riktigt, skydda de från all form av våld.

7. SLUTSATSER

Pappas våld i hemmet är ett oerhört komplext fenomen. Som presenterats är det många aspekter som gör situationen svår att upptäcka, och även om den upptäcks är det långt ifrån självklart att barnet skyddas från våldet. Komplexiteten är utbredd både på personlig- och strukturell nivå. Jag vill här framhäva skyddsfaktorn viktiga vuxna i barnets omgivning. Vuxna som kan vara skillnaden mellan att ett barn lever hela sin barndom i ett fördolt våld eller att barnet kan få sina upplevelser bekräftade och giltigjorda, och skyddas från fortsatt våld. Att barnet skyddas behöver inte betyda att barnet inte ska ha kontakt med sin pappa eller inte någonsin kan bo med honom igen. Det behöver dock göras utifrån en risk- och skyddsbedömning med barnets bästa i fokus. För att denna bedömning ska kunna göras behöver barnet få sin röst hörd, och då med beaktning i att det ofta är mycket svårt för ett barn som levt med sin pappas våld att våga uttrycka sin vilja kopplat till pappan, framför allt inför honom. Om barnet på något sätt yttrar att de inte vill bo med sin pappa eller inte vill träffa honom själv kan därmed tänkas att det krävts stort mod att säga det. Ett sådant yttrande från barnet måste därför tas på största allvar och barnet ska aldrig behöva stå för detta inför sin pappa.

Professionella runtom barn har en särskilt viktig roll att uppmärksamma barn som far illa. För lärare och andra professionella som möter barnen till vardags kan detta uppmärksammande bland annat handla om ett förändrat beteende. Om ett barn exempelvis plötsligt går från att vara lugn till att agera ut är det mycket troligt att denna beteendeförändring beror på något helt annat än det som utlöste barnets ilska. Förutom att läraren här blir en viktig pusselbit i själva uppmärksammandet och i processen att föra oron om barnet vidare, är läraren i detta fall också en mycket viktig vuxen i bekräftelsen av barnet. Det gäller här att den vuxna kan se bakom barnets utmanande beteende och bemöta barnet med lugn och omsorg. Om barnet således tillslut kan känna tillit till en vuxen igen kan det vara hela skillnaden för att få barnet att berätta. Om inte annat, för stunden känna sig trygg.

Som en del i uppmärksammandet av barn som upplever våld är min tro att både barn och vuxna behöver ha bättre kunskap i barns rättigheter. Genom att ge barnen kunskap i sina rättigheter får de bättre kännedom om vad som är rätt och fel behandling av dem, och att de har rätt att få sin röst hörd i frågor som rör dem. Vuxna i sin tur behöver kunskapen för att kunna vara uppmärksamma på och veta hur de ska agera om det finns tecken på att ett barn far illa. Exemplet med Sara i resultat och analys får exemplifiera, när de i skolan pratar om just barns rättigheter och läraren säger att vuxna inte får slå barn. Lärarens icke-agerande då Sara påstod att vuxna visst fick slå barn, kan bero på att läraren hade bristande kunskap i att agera kring barns rättigheter. Sara hade på grund av ett livslångt våld från hennes pappa, och hans ord kring vad som var rätt och fel behandling av henne,

tron att det var okej att slå barn om de gjort något fel. Detta är bara ett av alla tillfällen som en vuxen i Saras omgivning hade kunnat agera och skydda henne från fortsatt våld, om rätt kunskaper hade funnits i kombination med ansvarstagande.

Om barn som upplever våld i hemmet kan uppmärksammas tidigt och få det stöd de behöver i form av exempelvis skydd och bearbetning, där barnets röst görs hörd kopplat till sin boendesituation och/eller eventuellt umgänge med pappan, är min övertygelse att det finns stora vinster både på kort- och på lång sikt, både på ett personligt- och samhälleligt plan.

Jag skulle vilja avsluta denna studie med att blicka framåt. Den 1 januari 2020 blir barnkonventionen lag i Sverige med syfte att synliggöra barnets rättigheter och skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Förutom att rättsväsendet i Sverige ska beakta barns rättigheter i större utsträckning och väga in barns rättigheter vid bedömningar i mål rörande barn, är min förhoppning att ökad kunskap om barnets rättigheter ska leda till att vuxna vågar agera på ett annat sätt än vad respondenterna i denna uppsats vittnat om. Det är barns rättighet att slippa våld, och vuxnas ansvar och skyldighet att göra detta till verklighet!

8. REFERENSER

- Annerbäck, E-M., Wingren, G., Svedin, CG., Gustafsson. (2010). Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden – findings from a population-based youth survey. *Acta Paediatrica*, 99: 1229–1236. DOI: DOI:10.1111/j.1651-2227.2010.01792.x
- Bourdieu, P. & Thompson, J.B. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Broberg, A., Almqvist, K., Riskolm, M, P., Tjus, T. (2015). *Klinisk barnpsykiologi: utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur & kultur.
- Broberg, A., Almqvist, K., Appell, P., Axberg, U., Cater, Å., Draxler, H., ... Röbbäck de Souza, K. (2015b). *Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn*. Göteborg: Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Brottsoffermyndigheten. (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Brå. (2011). *Polisanmälda våldtäkter mot barn*. Västerås: Edita Norstedts
- Cater, Åsa K och Forssell, Anna M (2014) Descriptions of fathers' care by children exposed to intimate partner violence (IPV) – relative neglect and children's needs. *Child & Family Social Work* 19(2): 185–193.
- Cavanagh, K., Dobash, E., Dobash, R.P. och Lewis, R. (2001). Remedial Work: Men's strategic responses to their violence against intimate female partners.
- Dobash, R, P., & Dobash, E., (2004). Womens violence to men in intimate relationships- working on a puzzle. *The British Journal of Criminology*, 44(3): 324-349.
- Dodds, S. (2014). Dependence, care and vulnerability. I Mackenzie, C., Rogers, W. och Dodds, S. (Red.). *Vulnerability. New essays in ethics and feminism philosophy (s. 181-203)*. Oxford University press: New York
- Eriksson, M., & Näsman, E. (2008). Barn som offer och aktörer. *Sociologisk forskning*, 45(2) 81-86.

Eriksson, M., Källström, Å. & Näsman, E. (red.) (2015). *Barns röster om våld: att lyssna, tolka och förstå*. (2. uppl.) Malmö: Gleerup.

Forsell, A. (2016). *Better safe than sorry? Quantitative and qualitative aspects of child-father relationship after parental separation in cases involving intimate partner violence* (Doktorsavhandling). Örebro Universitet. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A914439&dswid=-8848>

Forsell, A, M., & Cater, Å. (2015). Patterns in Child–Father Contact after Parental Separation in a Sample of Child Witnesses to Intimate Partner Violence. *Journal Family Violence*, 30, 339–349. DOI 10.1007/s10896-015-9673-2

Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: selected interviews and other writings 1972-1977*. Brighton: Harvester P.

Gavell Frenzel, A. (2014). *Brott i nära relationer: en nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (Brå).

Gilje, N. & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (3. uppl.) Göteborg: Daidalos.

Grip, K., & Axberg, U., (2015). Barn som tvingas växa upp med våld mellan sina omsorgspersoner. I Järkestig Berggren, U., Magnusson, L., Hanson, E. (Red). *Att se barn som anhöriga- om relationer, interventioner och omsorgsansvar*. Linnéuniversitetet.

Hester, Marianne, Pearson, Chris & Harwin, Nicola med Abrahams, Hilary (2007). *Making an Impact. Children and Domestic Violence. A Reader*. 2. Upplagan. London och Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Hunter, E.C., & Graham-Bermann, A. (2013). Intimate partner violence and child adjustment: moderation by father contact? *Journal of family violence* 28:435-444. Doi: 10.1007/s10896-013-9517-x

Hydén, M, Gadd, D., och Wade, A. (2016). Introduction to response based approaches to the study of interpersonal violence. I Margareta Hydén, David Gadd och Allan Wade (red.) *Response Based Approaches to the Study of Interpersonal Violence* (s. 1–16). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Isdal, P. (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.

- James, A. & Prout, A. (red.) (2015). *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. ([3. rev. ed.]). London: Routledge.
- James, A. & Prout, A. (red.) (1997). *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. (2., [rev. and updated] ed.) London: Falmer.
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.
- Janson, S., Jernbro, C. & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige: en nationell kartläggning 2011*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- Jernbro, C. & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016: en nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Josselson, R. (2011). Narrative Research. Constructing, Deconstructing, and Reconstructing Story. I J, F, Wertz, (Red.). *Five ways of doing qualitative research (s. 224- 241)*. New York: Guilford Press.
- Landberg, Å., Svedin, C, G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C. (2015). *Det gäller en av fem – fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Leira, H. K. (2002). From tabooed trauma to affirmation and recognition I & II. In M. Eriksson, A. Nenola, & M. M. Nilsen (Eds.), *Gender and violence in the Nordic countries*, TemaNord 545 (2nd ed., pp. 285–305). Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Lots, M., (2014). Parental values and children's vulnerability. Mackenzie, C., Rogers, W.A. & Dodds, S. (Red.). *Vulnerability: new essays in ethics and feminist philosophy* (242-265). New York: Oxford University Press.
- Mackenzie, C., Rogers, W. och Dodds, S. (2014). *Vulnerability. New essays in ethics and feminism philosophy*.
- Mackenzie, C., Rogers, W.A. & Dodds, S. (red.) (2014). *Vulnerability: new essays in ethics and feminist philosophy*. New York: Oxford University Press.
- Mullin, A. (2014). Children, vulnerability and emotional harm. I Mackenzie, C., Rogers, W. och Dodds, S. (Red.). *Vulnerability. New essays in ethics and feminism philosophy (s. 181-203)*. Oxford University press: New York

Mullin, A. (2014). Children, vulnerability, and emotional harm. Mackenzie, C., Rogers, W.A. & Dodds, S. (Red.). *Vulnerability: new essays in ethics and feminist philosophy* (266-287). New York: Oxford University Press.

Nilsson, G. (2009). *Könsmakt eller häxjakt? Antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*. Lund: Lunds universitet.

Qvortrup, J. (red.) (1994). *Childhood matters: social theory, practice and politics*. Aldershot: Avebury.

Röbäck, K. (2012). *Barns röster i vårdnadstvister: om verkställighet och professionellas riskbedömningar* (Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, 2012:1). Kålleröd: Ineko AB. Tillgänglig: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/28453>

Skott, C. (red.) (2004). *Berättelsens praktik och teori: narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

SOU 2001:18. *Barn och misshandel. En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet*. Stockholm: Fritze.

SOU 2001:72. *Barnmisshandel- Att förebygga och åtgärda*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2014:49. *Våld i nära relationer - en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete*. Stockholm: Fritze.

Unicef. (u.å.). Barnkonventionen. Hämtad 2019-05-02 från <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningsed*. Stockholm.

Wyndham, A. (1998). Children and domestic violence: The need for supervised contact services when contact with the violent father is ordered/desired. *Australian Social Work*, 51(3): 41-48. DOI: 10.1080/03124079808411231

Åkerlund, N. (2017). *Barns relationer i våldets närhet: respons, positioner och möjligheten till barns röst*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2017. Norrköping.

Överlien, C. (2007). Barn som upplever pappas våld mot mamma- vad säger forskningen? *Nordiskt socialt arbeid*. Vol 27(4), 238-250.

Överlien, C. (2010). Children exposed to domestic violence. Conclusions from the

literature and challenges ahead. *Journal of social work*, vol 10(1), 80–97.

Överlien, C. (2012). *Våld i hemmet- barns strategier*. Gleerups Utbildning AB.

Överlien, C. (2014). He didn't mean to hit mom, I think': positioning, agency and point in adolescents' narratives about domestic violence. *Child and family social work*, 19: 156-164. DOI: 10.1111/j.1365-2206.2012.00886.x

Överlien, C. (2015). Våldsforskning om och med barn och ungdom- metodiska och empiriska utmaningar. *Socialvetenskaplig tidskrift* 2015(3-4): 231-243

Överlien, C. & Hydén, M. (2007). Att tvingas lyssna- hur barn bevittnar våld i hemmet. *Barn* (1), 9-25.

9. BILAGOR

9.1 Bilaga 1- Annons

Upplevde du pappas våld i hemmet som barn?

Förfrågan om medverkan i studien "umgänge med en våldsam pappa: en kvalitativ studie utifrån erfarenheter av umgänge efter pappas våld i hemmet"

Du som i barndomen upplevde pappas våld i hemmet söks till en studie om erfarenheter av umgänge med en våldsam pappa. Du kan medverka i studien oavsett våldets karaktär och omfattning samt om du som barn utsattes fysiskt och/eller psykiskt, exempelvis genom att ha bevittnat pappas våld mot mamma. För att kunna medverka behöver du idag vara över 20 år.

Syftet i uppsatsen är att lyfta upplevelserna av umgänge med en våldsam pappa, utifrån erfarenheter hos personer vilka som barn upplevde pappas våld i hemmet. Genom att lyfta dessa upplevelser utifrån det vuxna barnets berättelse, ämnar jag belysa deras erfarenheter och kunskap samt ta del av deras resonemang kring umgänge mellan barn och en våldsam pappa.

Metoden för studien är kvalitativ och medverkan innebär att bli intervjuad vid ett tillfälle. Samtliga intervjupersoner anonymiseras och uppgifter hanteras konfidentiellt. En intervjuperson kan när som helst avbryta sin medverkan. Uppsatsen publiceras på Malmö universitets databas MUEP.

Sofia Magnell, mastersstudent vid institutionen för socialt arbete på Malmö universitet, är ansvarig för studien och kontaktperson om du har ytterligare frågor eller vill anmäla intresse för medverkan.

Vänligen,

Sofia Magnell
Mastersstudent
Telefon: 0739-59 95 88 Mejl:
sofiamagnell@gmail.com

Handledare:

Lars Plantin: lars.plantin@mau.se
Angelica Wågby: angelica.wagby@mau.se

9.2 Bilaga 2- Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i masteruppsats

Projektets titel: ”Umgänge med en våldsam pappa: <i>en kvalitativ studie utifrån erfarenheter av umgänge efter pappas våld i hemmet</i> ”	Datum:
Studieansvarig: Sofia Magnell E-post: sofiamagnell@gmail.com	Studerar vid Malmö universitet, fakulteten hälsa och samhälle, 205 06 Malmö Telefon: 040-665 70 00 Utbildning: Masterprogrammet i socialt arbete
<p>Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag som intervjuperson kommer bli anonymiserad i uppsatsen och mina uppgifter hanteras konfidentiellt. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.</p>	
<p>Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående studie:</p> <p>Ort och datum:</p> <p>Deltagarens underskrift:.....</p> <p>Namnförtydligande:</p>	

9.3 Bilaga 3- Intervjuguide

Tema 1: Bakgrund barndomen

1. Den här intervjun kommer ju handla mycket om dina upplevelser som barn i din familj, och jag skulle därför vilja börja be dig berätta om hur dina familjerelationer såg ut under barndomen?
2. Hur såg dina föräldrars relation ut?

Tema 2: Våldet

3. Hur gammal var du när din pappa utsatte familjen för våld?
 - Hur kunde våldet göra sig uttryck?
4. Hur påverkades du av våldet?
5. Kände andra till din pappas våld och hur hanterade de det i så fall?
6. Pratade du som barn med någon om det som hände?

Tema 3: Umgänge pappa-barn

7. På vilket sätt involverades du som barn i fråga om boende och kontakt med dina föräldrar?
8. Hur såg ditt umgänge med pappan ut vid denna tid?
 - Vad tänker du kring det idag?
9. Hur upplevde du omhändertagandet av dig som barn från vuxna runt omkring dig?

Tema 4: Nutid

10. Hur ser din livssituation idag?
11. Hur har umgänget med din pappa förändrats över tid?
12. Hur ser din relation ut till din pappa idag?
 - Mamma och syskon?

Tema 5: Framtid

13. Vad skulle du vilja ge för råd till personer som idag arbetar med barn i din situation?
14. Vad är viktigt enligt dig att ta i beaktning gällande specifikt umgänge barn-pappa?

Tema 6: Övrigt

15. Finns det något mer du vill tillägga innan vi avslutar?